

Вищий навчальний заклад «Український католицький університет»

Факультет Суспільних наук

Кафедра управління та організаційного розвитку

Пояснювальна записка до
дипломного проекту (магістерської роботи)
_____ Магістр _____

на тему: Удосконалення програм українських молодіжних центрів як засіб посилення ролі молодого покоління у процесах прийняття політичних рішень

Виконав: студент 6 курсу, групи
СУН-17/М спеціальності 073
Менеджмент освітньої програми
«Менеджмент неприбуткових
організацій»

Мінкін Ярослав Борисович

Керівник
Борщевський Віктор

Рецензент
Павлик Христина

Львів – 2018 року

Мінкін Я.Б. Удосконалення програм українських молодіжних центрів як засіб посилення ролі молодого покоління у процесах прийняття політичних рішень: Магістерська робота: (073 «Менеджмент неприбуткових організацій») / Я.Б. Мінкін / Український католицький університет. Кафедра управління та організаційного розвитку; Наук. кер.: В.В. Борщевський, д. економіки, доцент - Львів: УКУ, 2018. – 102 с.

Анотація. У роботі розкрито теоретичні аспекти розвитку партисипації та роль молоді в прийнятті рішень. Проведено аналіз ініціатив з посилення впливу молодого покоління на прийняття політичних рішень в двох країнах Європейського Союзу та трьох країнах Східного Партнерства. Запропоновані шляхи розвитку молодіжної участі на базі молодіжних центрів в Україні. Розроблені рекомендації щодо запровадження освітньої програми з посилення участі молоді в прийнятті рішень.

Ключові слова: молодь, партисипація, партисипативна демократія, вплив на прийняття рішень, молодіжні центри, освітня програма, стійкість, партисипативне суспільство, воронка молодіжної партисипації.

Abstract. The theoretical aspects of the development of participation and the role of youth in decision making processes are revealed in the master thesis. The analysis of initiatives aimed to strengthening the influence of the next generation on political decisions in two countries of the European Union and three Eastern Partnership countries was carried out. The ways of development of youth participation in the Ukrainian youth centers are offered. Recommendations on the implementation of an educational program to strengthen the participation of youth in decision-making have been developed.

Keywords: youth, participation, participatory democracy, influence on decision-making, youth centers, educational program, sustainability, participatory society, funnel of youth participation.

ЗМІСТ

Вступ	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПАРТИСИПАЦІЇ	6
1.1 Партисіпація як фундамент демократичного суспільства	6
1.1.1. Історія партисіпації	6
1.1.2. Значення культури партисіпації в суспільстві	7
1.1.3. Типологізація партисіпації	8
1.1.4. Рівні партисіпації	16
1.1.5. Фази реалізації партисіпації	18
1.2. Молодь і прийняття рішень	22
1.3. Молодіжні центри як інфраструктура для розвитку молодіжної партисіпації	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНІЦІАТИВ З РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ УЧАСТІ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ	40
2.1 Методологія дослідження	40
2.2. Аналіз організацій, ініціатив та проектів, що працюють задля посилення впливу молоді на прийняття політичних рішень	42
2.2.1. Чеська Республіка	42
2.2.2. Німеччина	57
2.2.3. Україна	67
2.2.4 Вірменія та Грузія	79
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ	86
3.1. Моделі партисіпації	86
3.1.1 Модель стійкості партисіпативного суспільства	86
3.1.2. Воронка молодіжної партисіпації	88
3.2. Рекомендації щодо розвитку молодіжної партисіпації	91
3.3. План освітньої програми з розвитку молодіжної партисіпації	96
Висновки	98
Перелік використаних джерел	103

ВСТУП

Партисипація є процесом участі людей у прийнятті тих рішень, що впливають на їх життя, та на життя їх спільнот, в державній чи інших сферах [17]. Це просте і складне явище водночас. Просте, адже прямо пов'язане з демократією, власне і є основним інструментом побудови демократії. Складність партисипації в тому, що хоча її називають “основним правом громадян”, досягнути і розвинути партисипацію на практиці непросто, особливо в умовах нерозвинутої демократії.

Згідно з даними останнього дослідження молоді (2017), більше ніж 53% молодих людей в Україні висловили бажання брати більш активну участь (громадська партисипація) у житті своєї громади; 72% молодих людей визнають Євроінтеграцію як успішний шлях майбутнього розвитку України [42].

Тому існує нагальна потреба у розробці політик та інструментів молодіжної партисипації, на основі найкращих практик та моделей Європи та Світу.

Пріоритети щодо ухоробрення молоді та розбудови середовища для молодіжної партисипації мають провідну роль у документах та програмах стратегічної політики міжнародного, національного та регіонального рівня Європи (ЄС, РЄ) та Світу (ООН). Взята з міжнародного досвіду система Молодіжних центрів є дієвою та ефективною інфраструктурою для реалізації зазначених пріоритетів.

Ця робота присвячена питанню розвитку партисипації і підсиленню молоді у прийнятті політичних рішень в умовах становлення демократії в Україні.

Партисипація розглядатиметься у вузькому значенні участі громадян у прийнятті політичних рішень. Ми не зачепатимемо питання культурної партисипації та урбанізму, а також партисипативного підходу управління всередині організаційної структури.

Завданнями роботи є проаналізувати різні підходи до визначення партисипації, зокрема молодіжної партисипації, а також зробити їх типологізацію, дослідити добрі практики з розвитку молодіжної участі в країнах Європейського Союзу та

Східного Партнерства, розробити рекомендації з впровадження молодіжної партисипації в українських молодіжних центрах, які є платформами з об'єднання молоді у громадах, та підготувати план освітньої програми для українських молодіжних центрів.

Об'єктом дослідження є участь молоді у прийнятті політичних рішень. Ми також аналізуємо труднощі, що виникають на шляху просування партисипативних практик для подальшого їх подолання. Предметом дослідження є методи підсилення впливу молоді на прийняття рішень, задля подальшого їх аналізу та систематизації.

Для цього було проведено дослідження роботи організацій, ініціатив та проектів, що працюють з молоддю, а також проаналізовано їх програми з посилення ролі молодого покоління у процесах прийняття політичних рішень. Було обрано дві країни Європейського Союзу (ЄС) та три країни Східного Партнерства (СхП). У Вірменії, Грузії, Німеччині, Україні та Чехії було проведено картування організацій та ініціатив, відбулися ознайомчі візити у відібрані організації, проведені напівструктуровані інтерв'ю з представниками обраних для аналізу ініціатив та зроблена творча візуалізація існуючих моделей молодіжної партисипації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вивченні та поєднанні підходів, що застосовуються в країнах з розвинутою демократією та культурою участі та в країнах з перехідною демократією. В рамках роботи вдалося розробити модель стійкості партисипативного суспільства та воронку молодіжної участі. Обидва інструмента є основою для аналізу суспільства щодо впливу молоді на прийняття політичних рішень. Також в рамках роботи було розроблено низку рекомендацій на основі існуючих ефективних моделей впливу молоді у Вірменії, Грузії, Німеччині, Україні та Чехії. Вони спрямовано на зміцнення стійкості партисипативного суспільства. Ці рекомендації можуть бути втілені українськими молодіжними центрами та іншими провайдерами освітніх послуг для молоді.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПАРТИСИПАЦІЇ

1.1 Партисіпація як фундамент демократичного суспільства

Цей підрозділ допоможе розібратися у різних підходах до визначення партисіпації, типологізації, необхідних умовах для розвитку партисіпативного прийняття рішень, а також у труднощах на шляху просування партисіпативних практик та інструментах для їх подолання. Партисіпація розглядатиметься з боку тих, хто хоче запровадити або займається розвитком партисіпації, зокрема громадських активістів чи інституцій, що розвивають громадянське суспільство.

1.1.1. Історія партисіпації

Партисіпація не є новим явищем, участь громадян у прийнятті рішень є основою прямої (або ж партисіпативної) демократії. Ідея громадянської участі настільки ж стара як ідея демократії [10]. Історичні приклади такої участі широко представлені в організації зокрема і державного управління в різних культурах, найвідоміший з яких для нас - поліси Давньої Греції.

Партисіпативна форма управління, разом із великими перевагами, потребує й деяких затрат, зокрема затрат часу, що було невиправданим для широкого кола людей [24], зокрема й через це представницька демократія у великій мірі замінила пряму участь у більшості систем державного управління в світі.

Однак, представницька демократія не змогла повністю забезпечувати потреби громадян. Відстань між громадянами і обраними представниками у владі стала причиною *неспівпадіння між дійсними потребами суспільства і діями держави*. Диктаторські режими показали всю гостроту проблеми, коли державна влада максимально віддаляється від потреб та інтересів суспільства.

Нової хвилі розвитку і широкого зацікавлення в колах дослідників пряма участь або партисіпація зазнала у другій половині ХХ століття. В цей час багато країн знаходячись в недемократичному стані, або переходячи від диктатури до демократії, потребували змін. Широкого поширення партисіпативні практики

знайшли в постколоніальних країнах Південної Америки, Африки та Азії завдяки впливу міжнародних фондів розвитку. Такі дії обумовлювались потребою *протидії повторному поневоленню суспільств диктаторськими режимами*.

1.1.2. Значення культури партисипації в суспільстві

Партисипативне врядування має велику цінність, оскільки підсилює *про-соціальне мислення*, уможлиблює більш *інклюзивне залучення* громадян, надає *реальної значимості громадянству*. Участь у прийнятті рішень зрощує *спроможність самозабезпечення* та колективних дій, *будує соціальний капітал* громади. Як інструмент, партисипація трансформує пасивних резидентів у ефективних громадян, які використовуючи цей інструмент можуть домагатися *підзвітності від уряду та ринку* і впливати на рішення, які стосуються їхнього життя.

Партисипація в ширшому контексті розвитку суспільства з'являється як відповідь на вади ринкового і державного секторів. Без розуміння ширшої концепції, взаємозв'язку між секторами економіки та їх помилками, неможливо правильно вибудувати стратегію розвитку партисипації, так само як без чіткого уявлення про корені проблеми неможливо вирішити її.

Вади *ринку* існують у вигляді неефективного використання ресурсів.

Ефективний ринок не вирішує сам по собі проблеми бідності чи нерівності, але неефективний ринок - робить їх безкінечними. Недоліки ринку спричиняють неефективне управління. Нефункціонуючі належним чином інституції, недосконалості кредитного ринку (складність для малих підприємств отримати кредити на вигідних умовах, нерівність доступу до інформації), недостатня обізнаність все це призводить до ще більших проблем в суспільстві. Один з яскравих проявів недосконалості ринку - екстерналізм - несплата підприємством повної вартості виготовлення продукції (екологічні наслідки), або не отримання повної компенсації за роботу (бджолярство) [24].

Для того, щоб виправити деякі недосконалості ринку, логічне створення державою страхування, кредитування, освіта та медичне обслуговування, що допомагає вирівняти можливості людей. Однак *державне управління* також має власні недоліки. Інформаційні проблеми - ігнорування потреб суспільства та утримання інформації про можливості бюджетування; координаційні проблеми - неможливість для широкої громади впливати на прийняття рішень, і вплив лише від вузького кола через лобіювання та корупцію; неефективні лідери; загострення конфліктів всередині суспільства; нерівність - захоплення влади багатими, через відсутність знань про функціонування уряду у бідних [6] відсутність якісних послуг, що найбільше впливає саме на незахищені категорії суспільства та інше.

Громадська сфера. Основне завдання розвитку місцевої партисипації - полягає в побудові ефективної місцевої громадської сфери. Громадська сфера симбіотично пов'язана як з ринком, так і з державою, тому розвиток громадянського суспільства прямо впливає на ефективність ринку і держави. У цьому випадку громадянське суспільство не є тим самим, що й сукупність громадських організацій. Будь які зусилля задля досягнення спільної мети (покращення умов життя суспільства) - кредитні спілки, сусідські об'єднання, суспільні рухи, релігійні організації, адвокаційні організації - усе це складає громадянське суспільство.

Сильне громадянське суспільство здатне покладати зобов'язання на уряд і ринок і контролювати їх прозорість. Вади громадської сфери спричинюють або відсутність громадської активності, або активність що в кінцевому результаті призводить до зниження ефективності суспільства.

1.1.3. Типологізація партисипації

Існує безліч різних підходів до визначення та типологізації партисипації. Найперше, пропонуємо зосередитись на виокремленні природної (organic) і заохоченої (induced) партисипації [24].

Історично, досягнення партисипативного врядування, як і розбудова громадянської спроможності, радше є справою самої громади, тобто відбувається природньо, без впливу держави. Процес ініціюється і координується зусиллями громадських активістів, які діють незалежно, а часто й опозиційно, відносно державної влади. Природна, або органічна (з англ. *organic*) партисипація, зазвичай, спонукається суспільними рухами, метою яких є протидія сильним гравцям (окремим особам або інституціям) у сфері ринку або держави, з метою покращення функціонування цих сфер, зазвичай, через конфлікт, конфронтацію або компроміс. До партисипації природного типу належать соціальні рухи, які відстоюють демократичні права непривілейованих станів суспільства.

Велика відмінність розвитку заохоченої партисипації полягає в тому, що він просувається через політичні дії держави та впроваджується бюрократами, або організаціями, пов'язаними з державою домовленостями.

Заохочення відбувається у двох можливих формах: через децентралізацію, або як розвиток, керований громадою (*community-driven development*). Заохочення партисипації владними структурами розповсюджується одразу на велику кількість громад з зовні, але не має внутрішньої мотивації, якою місцеві активісти надихають природню партисипацію.

Часто поняття природної та заохоченої партисипації перетинаються і взаємодоповнюють одне одного. Наприклад, децентралізація, яку впроваджує уряд, може відбуватися завдяки зусиллям соціальних рухів; а програми з заохочення партисипації можуть створюватись за моделлю природної партисипації. Держава може також підтримати зусилля малих природних ініціатив, перетворивши їх таким чином на заохочену партисипацію. Велике питання полягає в тому, чи можуть політичні інтервенції, замість того щоб чекати повільного зростання громадянської спроможності, заручитись цією спроможністю, щоб покращити якість врядування та функціонування ринку?

Рис. 1.1. Типологія заохоченої партисипації

Джерело: Звіт Світового банку

[Звіт Світового банку]

Дивлячись на схему, можна побачити, що партисипація може набувати різного вигляду, залежно від багатьох факторів.

В країнах з діючою демократичною системою більш стабільно відбувається процес децентралізації. Підсилення місцевого громадянського суспільства та розвиток партисипативного функціонування відбувається ефективніше, через наявність сильного громадянського суспільства.

В недемократичних країнах, та в країнах які мали довгу історію диктатури – нестабільна політика. В таких умовах громадяни не можуть діяти в довгостроковій перспективі, в них зменшується впевненість у тому, що посилення місцевої влади через проект призведе до тривалих змін, вони більше занепокоєні, через ймовірну помсту місцевих еліт.

Наступна відмінність в типологізації партисипативних практик полягає у вирізненні двох можливих джерел розвитку участі - децентралізації та розвитку керованого громадами (community-driven development).

Децентралізація відбувається у тому разі, коли центральна влада виділяє певні функції уряду на нижчі рівні управління, які в загальному звітують центральній владі. Децентралізація скорочує відстань між громадянами і владою, робить легшою можливість контролювати дії влади, а врядуванню дозволяє бути більш чутливими до потреб суспільства. Партисипація в умовах децентралізації передбачає, що демократично обрана місцева влада більше дослухається до потреб суспільства, відповідно її дії якісно впливають на розвиток.

Розвиток керований громадою визначається через підтримку проектів, у яких громада, діє окремо від формальної системи врядування, самостійно управляє коштами розвитку.

Децентралізація та керований громадою розвиток мають спільне історичне коріння через поняття партисипативного врядування. В реальних умовах громад вони часто перетинаються, або існують паралельно.

Прибічники обох форм партисипативного розвитку стверджують, що місцева демократія є ніби тренінговим майданчиком для розвитку громадянства і, таким чином, підсилює громадянське суспільство загалом.

Залежно від *складності мети*, партисипативні інтервенції з простою метою - як запровадження батьківського контролю над школами, сильно відрізняються від проектів зі складною метою - наприклад, проекти розвитку, що включають все, від мікрокредитування до санітарії. В кожному випадку ступінь залучення місцевої громади та вищих рівнів влади буде різною.

Від *терміну реалізації* інтервенції також залежить якість партисипації.

Довготермінові проекти більше спонукають громадян докладати зусилля у боротьбі за власні інтереси та у протистоянні місцевим елітам. Короткострокові

проекти більше заохочують кожного окремо до отримання найбільшої особистої користі, яку тільки можна “витягнути” з проекту.

Нижня частина схеми зауважує на впливі різних *факторів імплементації* проекту на форму партисипації.

Заохочена партисипація може імплементуватися центральною чи місцевою владою, громадськими організаціями та незалежними агенціями з імплементації проектів. Хто виступає *відповідальним* за роботу проекту впливає на прозорість у звітуванні і на якість.

Також велике значення має *джерело коштів* на реалізацію проекту. Для прикладу, якщо проект ініціюється громадою, керується громадською організацією за кошт донорів, в короткостроковій перспективі проект легко отримуватиме фінансування, і керуватиметься якісно, але в довгостроковій перспективі потрапляє в зону ризику. Тоді як проекти керовані і фінансовані місцевою владою, імплементуються неефективно в короткостроковій перспективі через неспроможність місцевої влади, проте стають більш ефективними з часом, коли громада стає більш політично зрілою.

Участь у житті суспільства та громадянство як партисипація

Джон Гавента та Каміло Вальдеррама запропонували модель поєднання соціальної та політичної партисипації в межах поняття громадянства (або громадянської партисипації). В праці *Participation, Citizenship and Local Governance*, вони пропонують наступну модель зв'язків між різними підходами до партисипації.

Соціальна партисипація, як участь у вирішенні соціальних проблем, у житті громади та партисипативна робота над проектами, довгий час була найбільш поширеним розумінням партисипації взагалі. Таким чином партисипація визначається як “організовані зусилля задля посилення контролю над ресурсами та регулятивними інституціями, у поданих соціальних умовах, з боку

груп і рухів досі виключених з такого контролю” [31]. Такий підхід, фактично, виносить партисипацію за межі діяльності держави, роблячи партисипативні проекти справою лише виключених груп.

Рис. 1.2. Поєднання підходів до партисипації

Джерело: *Participation, Citizenship and Local Governance*, John Gaventa and Camilo Valderrama [14]

➤ Поєднання підходів до партисипації ➤

[Джон Гавента та Каміло Вальдеррама]

Пізніше розуміння партисипації у розвитку переходить у сферу участі у розвитку *проектів* та програм. Світовий Банк з цього приводу визначає партисипацію як процес, через який зацікавлені сторони впливають та розподіляють контроль на розвиток ініціатив, ресурси та прийняття рішень, які торкаються їхнього життя. Таким чином партисипація розглядається вже як засіб для покращення актуальності, якості і сталості проектів та програм. В такому вигляді, під поняття партисипації підпадають дії бенефіціарів, яких

держава, або інший надавач послуг, залучає до процесу прийняття рішень, задля покращення існуючих проектів [36].

Політична партисипація визначається як правомірні дії громадян, які більшою чи меншою мірою мають на меті обирати представників влади та/або впливати на їх дії; іншими словами, як участь у процесі формулювання, перетворення та впровадження публічної політики. Політична партисипація зазвичай більше асоціюється з представницькою демократією та опосередкованою партисипацією, і виражається в основному через індивідуальні або колективні дії, такі як участь у виборах, кампанії, лобювання та протести.

Відповідно, кожен сектор партисипації використовує власний набір *методів* та практик для розвитку партисипації в секторі. Соціальна або проектна участь використовує методи навчання проектного менеджменту, збору даних, планування, моніторингу, тренінги та розширення загальної свідомості. В секторі політичної партисипації розвитку досягають методами освіти виборців, підвищення обізнаності щодо прав та відповідальності громадян, лобювання та адвокації, часто методами спрямованими на те, щоб краще поінформовані громадяни вимагали більшої відповідальності та підзвітності від обраних представників влади.

В процесі розвитку суспільства поняття соціальної або проектної партисипації та поняття політичної партисипації розширюються і переосмислюються. З боку соціальної партисипації відбувається усвідомлення, що задля забезпечення сталості і успішності проектів, необхідна взаємодія та співпраця з державою. З боку держави з'являється потреба у більшій відкритості влади та створенні простору для нових форм взаємодії з громадянами [26].

Рух держави на зустріч громадянському суспільству і соціальної та проектної партисипації до державного управління відкриває нові простори для реалізації партисипації, як одного з основних проявів громадянства. Прояву, який включає політичну, соціальну та громадську участь. Це також розширює

можливості для взаємного обміну методами розвитку партисипації між політичним і соціальним сектором.

В такому розрізі *громадянська партисипація* розуміється як практичний вияв людьми власної сили впливати на політичній арені, в широкому значенні; громадянство - як право, що надає можливість людям діяти як агентам впливу [8].

Громадянська участь включає прямі способи, якими громадяни впливають та контролюють врядування, а не лише традиційні форми непрямого представництва.

Рис. 1.3. Зміни у визначенні партисипації

Джерело: *Participation, Citizenship and Local Governance*, John Gaventa and Camilo Valderrama [14]

[Джон Гавента та Каміло Вальдеррама]

Отже, у визначенні партисипації з часом відбулися значні трансформації. Від початкового розуміння партисипації лише як концепції пов'язаної з участю виключених груп, чи з залученням отримувачів послуг, до широкого спектру

форм залученості громадян у формуванні політик та прийнятті рішень у ключових сферах, які впливають на їх життя.

Найкраще місце, щоб побачити та зрозуміти ці зміни - локальний рівень управління.

1.1.4. Рівні партисипації

Організація партисипативних проєктів, може відбуватись на різних рівнях залучення громади. Одна з поширених моделей - *сходинки партисипації Девіда Вілкокса* - розглядає 5 рівнів участі.

Залежно від ступеня контролю, який організатори партисипації готові віддати залученій в проєкт громаді, ініціатори можуть обрати одну з позицій: інформування, консультування, спільне прийняття рішень, спільна діяльність, підтримка незалежних проєктів громади [34].

- *Інформування* - передбачає, що організатори повідомляють людям про те, що планується;
- *Консультування* - організатори пропонують кілька можливих варіантів дій, приймає відгуки, надають певні можливості впливу, але не передбачають прийняття нових ідей, остаточне рішення приймають організатори;
- *Спільне прийняття рішень* - організатори створюють можливості для пошуку нових ідей, заохочують спільні пошуки найкращого рішення, остаточне рішення ухвалюється разом;
- *Спільна діяльність* - передбачає, що не лише представники різних інтересів спільно вирішують, що буде краще, але й створюють партнерства, щоб виконати заплановане;
- *Підтримка незалежних ініціатив громади* - організатори пропонують фінансову, інформаційну та іншу підтримку для локальних груп чи організацій на розвиток їх незалежних ініціатив.

Рис.1.4. Драбинчаста модель партисипації

Джерело: The Guide to Effective Participation. David Wilcox

Практики партисипативного розвитку стверджують, що інформування та консультування часто не є справжньою партисипацією. Такі випадки призводять до розчарування залученої громади, або тиску до більшої залученості, з ймовірними конфліктами та гаянням часу.

Для всіх зацікавлених у розвитку партисипації буде більш продуктивним, якщо організатори чітко усвідомлюють власну позицію стосовно рівня партисипативності проекту ще до того, як залучають у процес громаду, навіть якщо цей рівень залучення і сильно обмежений. Рівні не відрізняються один від одного як кращий чи гірший. Йдеться скоріше про те, що для кожної ситуації, залежно від очікувань та інтересів, певний рівень залученості підходить більше ніж інший. Однак, також важливо, щоб організатори були готові збільшити рівень залученості, якщо це піде на користь досягненню поставленої мети.

Якщо представники різних інтересів, що беруть участь у розробці проекту або програми, задоволені своїм рівнем залучення - збільшується ймовірність успіху партисипації.

1.1.5. Фази реалізації партисипації

Виходячи з твердження, що партисипація не відбувається сама по собі, але ініціюється кимось - названим організатором, автори Дороговказу виділяють *4 фази реалізації партисипації: ініціювання, підготовка, власне партисипація і продовження* [34].

Ініціювання

Розуміється, що партисипація не виникає самостійно, зазвичай є *організатор* - інституція або окремі люди, що ініціюють процес, залучають до нього інших людей, контролюють впродовж усього проекту [14]. Ця роль настільки ж важлива, наскільки й важка у реалізації. Адже організаторам нелегко контролюючи ресурси залишатися при цьому незалежними фасилітаторами процесу. Як вже зазначалось вище, дуже важливо, щоб організатори чітко усвідомлювали для себе, якою мірою вони готові передати владу вирішувати і керувати ресурсами іншим людям, залученим в процес.

Підготовка

Багато проблем з партисипацією виникають через погану підготовку організаторів. В результаті погана підготовка виявляється в тому, що організатори не можуть виконувати власних обіцянок, коли громада вже залучена до процесу.

Партисипація

Для ефективної партисипації важливі діючі інструменти.

Техніки дослідження, менеджменту, навчання і вирішення конфліктів можуть бути дуже доречними в процесі партисипації в громаді.

Продовження - це стадія реалізації партисипації, що настає після активного включення організаторів проекту. Чи будуть корисними досягнення проекту в

майбутньому, чи стане кращою взаємодія всередині громади після завершення проекту, все це залежить від якості партисипації.

Необхідні умови та можливі перепони для розвитку партисипації

Для ефективної партисипації важливе розуміння ще кількох пов'язаних із партисипацією понять.

Влада і ціль

Для партисипації важливе розуміння влади, у значенні влади (спроможності) зробити щось, а не влади над кимось. Йдеться про владу, як можливість представників різних інтересів, досягати їх цілей. Влада залежить від того, хто володіє інформацією і ресурсами, а також від впевненості та від навиків людей.

Спільна робота часто дає можливість людям досягати більшого, ніж якщо кожен діє наодинці. У цьому головна перевага партисипації - у владі людей з різними інтересами спільно досягати їхніх цілей [34].

Громада і стейкхолдери

Громада часто являє собою людей зі складним набором інтересів, багато з цих людей мають різні пріоритети. Дехто може хотіти бути залученим сильніше, дехто менше. Задля організації ефективної партисипації варто звернути увагу на поняття стейкхолдерів - що позначає всіх тих, хто має певний інтерес у рішенні, що приймається, і під залученням громади до розробки проекту - розуміти залучення стейкхолдерів, тобто тих, чий інтерес зачіпає конкретний проект.

Партнерство

Партнерство передбачає що представники різних інтересів добровільно збираються разом щоб досягти спільної мети. Партнери мають довіряти одне одному і поділяти зобов'язання, досягнення цього потребує часу.

Зобов'язання

Зобов'язання це повна протилежність байдужості. Люди беруть на себе зобов'язання, коли вони хочуть досягти чогось, і стають відповідальними, коли

відчувають, що можуть цього досягти. Якщо люди байдужі, це може просто означати, що виконання плану не відповідає їхнім інтересам [14].

Авторська ідея

Людям необхідно не лише бути зацікавленими у вирішенні проблеми проекту, але й відчувати власне авторство у ідеї, що її вирішить. Один з найбільших бар'єрів для дії, полягає в тому, що рішення було винайдено не в межах громади. Людям потрібно відчувати, що вони дійшли до рішення самі. Потрібно організувати умови для того щоб усі мали можливість обміркувати і обговорити таке рішення, яке б підходило якомога більшій кількості людей.

Впевненість і спроможність

Ідеї і задуми самі по собі не несуть великої вартості, якщо їх неможливо реалізувати на практиці. Здатність реалізувати задумане залежить набагато більше від впевненості та володіння необхідними навичками людей, ніж навіть від коштів. Багато проектів мають на меті реалізацію складних цілей і потребують зовсім нових форм організації. Нереалістично очікувати від окремих людей та малих груп, що вони раптово розвинуть в собі здатність створювати комплексні рішення і працювати над складними проектами. Люди потребують тренінгів, а краще - постійної можливості формальної та неформальної освіти, щоб розвивати довіру та впевненість всередині групи [17].

Бар'єри на шляху розвитку партисипації

Окрім вже згаданих зачіпок на шляху розвитку, Джон Гавента та Каміло Вальдеррама наголошують на ще кількох і пропонують інструменти, що допомагають долати такі труднощі.

Бар'єри партисипації на місцевому рівні

- владні стосунки
- рівень організації громадян
- навички партисипації

- політична воля
- брак фінансових ресурсів на місцевому рівні [14].

Прагнучі розвинути партисипацію на місцевому рівні варто ще на стадії підготовки проекту звернути увагу на культурні особливості громади - її попередній досвід взаємовідносин, готовність брати участь у спільній діяльності, політична зрілість - відіграють велику роль у процесі спільної роботи, так само як і реальний політичний устрій - рівень розвитку демократії, владні стосунки на локальному рівні з вищими рівнями влади, реальна наявність ресурсів.

Подолання бар'єрів: стратегії і підходи

- тренінги і збільшення чутливості для місцевих чиновників
- адвокація, альянси і співпраця
- партисипативне бюджетування
- промотування підзвітності обраних чиновників громадянам.

Для успішної партисипації необхідно зважати на всі складові процесу: для ефективності роботи важливе бажання *участі від громади*, відповідно їх готовність та обізнаність для цього; політична воля та *підтримка з боку органів влади*, та наявність ресурсів; і *методи*, якими забезпечуватиметься як сам процес партисипації, так і підготовка громади та політичної влади. Без одного з цих елементів партисипація не має комплексного вигляду. Але, в кожному випадку, навіть якщо обставини не є ідеальними для громадської участі, найважливішу роль для розвитку партисипації мають активні лідери, ініціатори позитивних змін. Сміливість взяти на себе відповідальність та вступити в боротьбу за демократію, стати *агентом змін* є вирішальною, навіть у найскладніших умовах суспільства. [14]

1.2. Молодь і прийняття рішень

Цей підрозділ присвячено огляду основних документів, що регулюють участь молоді у прийнятті рішень в Україні та розгляду специфіки молодіжної партисипації в межах розвитку громадської партисипації загалом.

Забезпечення участі молоді у громадському та політичному житті держави є необхідною умовою для розбудови демократичного суспільства. На цьому, зокрема, постійно наголошують міжнародні документи [50].

Значення розвитку молодіжної партисипації особливо зростає, через низьку участь молодих людей у громадському та політичному житті. Це стосується участі у традиційних політичних процесах (вибори, висування кандидатів), поряд із цим, кількісно малим залишається представлення молоді в громадських організаціях, про що говорять сучасні дослідження [52].

На нашу думку, молодь не бачить реальної можливості впливу на систему через вибори чи участь у політичних партіях, хоча не можна заперечити важливість цих інститутів демократичного волевиявлення. Але як інструменти вони не дають молодим людям зробити власний значущий внесок у прийняття рішень. Більшість молоді позитивно відгукується про реформи децентралізації в Україні так само як і про євроінтеграційні процеси [42]. Інтерес молоді до політики прямо пропорційний до створених владою реальних можливостей впливу для молодих людей. В той самий час низьке залучення молоді в громадські організації свідчить про те, що й в третьому секторі молодь не впливає на життя своїх спільнот.

Першим ґрунтовним та системним документом, що на міжнародному рівні задекларував потребу розвитку молодіжної партисипації та обумовив основні необхідні для цього умови стала Європейська хартія про участь молоді.

Розвиток молодіжної партисипації та Переглянута хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті

Участь та активна громадянська позиція передбачають наявність прав, засобів, простору і можливостей, а де необхідно – підтримку, щоб впливати на прийняття рішень та брати участь в акціях і заходах з тим, щоб сприяти побудові кращого суспільства [52]. Згідно Хартії, існує 3 основних складові системи розбудови співпраці в сфері сприяння розвитку молодіжної партисипації, незалежно від географічного рівня, це:

1. *Розробка політик і законодавства*, що підтримує розвиток молодіжної участі на різних рівнях та в різних сферах життя (прикладом дій в цьому секторі є сама Переглянута хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті або врахування потреби розвитку молодіжної партисипації в межах Положень молодіжних центрів тощо);
2. *Надання інституційних інструментів* та створення передумов (для прикладу - створення молодіжних дорадчих рад або студентських спілок);
3. *Підтримка розвитку спроможності молодих людей* (через освіту, програми з підвищення кваліфікації, поширення інформації про можливості участі у прийнятті рішень).

Розглянемо детальніше кожен складову.

Розробка політик

Законодавчий елемент системи обумовлює сприяння розвитку партисипації молоді через забезпечення механізмів участі на рівні політик. Забезпечення стосується двох аспектів: *ухвалення владою нормативних документів*, які б на законодавчому рівні сприяли розвитку молодіжної партисипації; *залучення молоді до процесу розробки політик* в сферах, що стосуються їхнього життя.

Розглянемо більш детально складову, що стосується спільної *розробки політик*. На всіх географічних рівнях влади головною місією розвитку молодіжної

партисипації є залучення потенціалу молодих людей до спільного творення кращого майбутнього та сьогодення [50].

Процес і результати партисипації мають базуватися на основі реалізації прав молоді людини (в тому числі прав дитини). Тому молоді люди та їх інтереси мають бути представлені у процесі прийняття рішень в усіх *сферах життя*, що стосуються реалізації їх прав. Це стосується сфер охорони здоров'я та навколишнього середовища, житлової та транспортної політики, організації міського середовища. Дуже важливим є забезпечення участі молоді у сфері соціальної політики, політики праці, освіти, а також культури та відпочинку. Так само необхідне залучення молоді до подолання дискримінації, насильства та злочинності. Обов'язкове включення молоді у прийняття рішень, що стосуються питань сексуальної освіти, досягнення гендерної рівності, молодіжної мобільності та обмінів, інших сфер, що важливі для життя людини. Детальному огляду практичної реалізації залучення молоді до прийняття рішень в кожній сфері йдеться у другому розділі Переглянутої Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті [50].

Україна займає лідерську позицію серед усіх країн Східного партнерства у створенні молодіжної політики та позитивних тенденціях розвитку з боку Уряду, що підтримується міжнародними альянсами (особливо установами ООН).

Створення сприятливого середовища та інституційне забезпечення для молодіжної партисипації

Друга складова розвитку молодіжної партисипації - створення інституційних умов - передбачає створення, підтримку, популяризацію та розширення прав і обізнаності інституцій, які виступають агентами молодіжних інтересів - молодіжні організації, комітети, студентські та учнівські органи самоврядування, молодіжні ради та парламенти, молодіжні центри тощо.

В Україні існує розгалужена мережа інституцій, що мали б представляти інтереси молоді, які десятиліттями підтримуються державою (учнівські,

студентські органи самоврядування, профспілки тощо) поряд з недержавними молодіжними організаціями. Також, протягом останніх років існує тенденція до створення молодіжних дорадчих органів при органах влади та створюється відповідне законодавство для їх регулювання. Однак, на жаль, що стосується підтримки старих чи нових інституцій створених державою не можна говорити про демократичність, прозорість та спрямованість на захист інтересів молоді цими організаціями.

Що стосується незалежних молодіжних організацій, підтримка їх з боку держави існує у вигляді полегшених умов реєстрації, фінансування програм, державних грантів тощо. На сучасному етапі існування існуючі організації, на нашу думку, не виконують повністю завдання інституційної підтримки розвитку молодіжної партисипації. *Молодіжні центри*, як нове явище у сучасній формі функціонування, можуть з часом заповнити свою діяльністю прогалину в цьому елементі підтримки. Можемо стверджувати так, оскільки молодіжні центри об'єднують структурованість і послідовність характерні для державних проєктів (заохочена форма партисипації) з потужністю молодіжних ініціатив та потенціалом громадського сектору (природна партисипація).

Спроможність молоді

Третя складова, без якої не можливий комплексний розвиток молодіжної партисипації - *посилення спроможності молоді*. Саме цьому елементу присвячено найбільше уваги з боку громадського сектору. Під посиленням спроможності молоді розуміються різні методи, які сприяють молодіжній участі та розвитку молодих людей як агентів партисипації, розвитку лідерських якостей для молоді та сприяння кращій загальній обізнаності. Сюди належать:

- тренінги та навчальні програми;
- інформування та розширення обізнаності молоді;
- представлення молоді в ЗМІ;
- популяризація волонтерства;
- підтримка проєктів молоді;

- сприяння молодіжним об'єднанням;
- підтримка майданчиків для розвитку молоддю навиків партисипації;
- сприяння участі молоді в неурядових організаціях та політичних партіях.

Інструменти з *розширення спроможності молоді*, на відміну від розвитку сприятливого середовища, як і раніше здебільшого забезпечуються розвиненими та стійкими міжнародними інституціями та програмами (зокрема, передбачені та фондовані Радою Європи, Європейським Союзом, ЮНІСЕФ та ПРООН) та імплементуються у співпраці з партнерами з України (Державний Уряд, місцева та регіональна влада, профільні агенції, громадянське суспільство).

Модель участі молоді - ЮНІСЕФ

Створена 2018 року Модель декларує *цінності участі молоді*, що включають доступ молодих людей до прав людини і громадянина, принципи рівності, демократії, активної громадянської участі, розвитку можливостей та талантів, безпеки, здоров'я та благополуччя [45]. У Моделі йдеться про партисипативну взаємодію влади та молоді, яка дозволить більш повне залучення молоді в політичні процеси та слугуватиме задля врахування інтересів молоді у рішеннях влади.

Для забезпечення розвитку партисипації молоді у прийнятті політичних рішень Модель пропонує наступні принципи:

- Інклюзивність - створення можливостей повноцінного залучення молоді з непривілейованих верств суспільства.
- Рівність діалогу – рівноцінне представлення молоді і влади у важливих питаннях.
- Зворотній зв'язок – двостороннє інформування молоді-влада і влада-молоді щодо прийнятих рішень.

· Партисипація на всіх етапах – молодь бере участь впродовж усього циклу молодіжної політики [45].

Модель молодіжної участі від ЮНІСЕФу пропонує представникам влади та громадського сектору способи залучення молоді до прийняття рішень. Детально розглядаються способи співпраці молоді та влади залежно від географічних рівнів управління та рівнів партисипації (за Роджером Хартом). Для детальнішого знайомства пропонуємо розглянути Модель. Загалом документ можна розглядати в контексті еволюційного розвитку молодіжної партисипації в країні і використовувати його для оцінки реалізації умов для розвитку молодіжної партисипації в регіонах та в країні в цілому.

Державна цільова соціальна програма “Молодь України” 2016-2020

У загальній структурі управління молодіжної політики визначено стратегічні пріоритети діяльності, серед яких *формування у молоді громадянської позиції та розвиток неформальної освіти*. Під дію програми підпадають також і молодіжні центри, рівно як і громадські молодіжні організації. З позитивів програми також варто зауважити наголос на співпраці та партнерстві з молоддю як ефективнішому способі реалізації політики [52]. З негативів програми – недостатня деталізованість процесів та дій з реалізації пріоритетів.

Інші документи що висвітлюють певні питання стратегічного розвитку молодіжної політики в Україні це: *Стратегія розвитку національної молодіжної політики 2020* та *Дорожня карта реформ: молодіжна політика в Україні*. Однак, станом на сьогодні в Україні не існує комплексної національної Молодіжної стратегії.

Суб’єкти молодіжної партисипації

Основним суб’єктом молодіжної участі є молода людина, кожен громадянин чи громадянка віком від 10 до 35 років; молодіжні центри виступають на ряду з іншими суб’єктами, як активні представники молоді, що розвивають молодіжну партисипацію. Інші суб’єкти: органи виконавчої влади, орган законодавчої

влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, що здійснюють діяльність у сфері молодіжної політики, органи учнівського та студентського самоврядування, молодіжні консультативно-дорадчі органи тощо [45].

В Україні для статистичних цілей молоді люди класифікуються у 4 вікові групи. Найбільші групи - молоді люди віком від 30 до 34 років, та група 25-29 річних - складають по 3.5 мільйони людей кожна. Люди віком від 20 до 24 років - 2.7 мільйонів і наймолодша група - 15-19 років - 2 мільйони [42]. Ці показники залишаються незмінними протягом останніх років. Що стосується групи молодих людей віком від 10 до 15 років, в Україні вони часто не входять в поняття молоді і розглядаються окремо як підлітки. Однак, це спірне питання. Що стосується молодіжної партисипації, ми вважаємо важливим врахування також і підліткової групи у контексті розвитку участі молодих людей у прийнятті рішень.

Молодь складає більше чверті загальної кількості населення. Водночас молоді люди є тими, хто найбільше зацікавлений в кращому майбутньому і мають великий потенціал для позитивних змін. Однак, незважаючи на те, що молодь є основою суспільства у майбутньому й від неї будуть залежати рішення на всіх рівнях, молоді люди, як і інтереси молоді, часто не включені в процеси управління, прийняття рішень на різних рівнях влади та формування політик. Таким чином, молодь, хоча і має загальновизнаний великий потенціал для інноваційних рішень, не застосовує власних можливостей для покращення умов, в яких живе.

На це є певні причини: брак можливих важелів впливу доступних для молоді, відсутність або недостатність необхідних знань та навичок для орієнтування молоді в системі врядування, відсутність культури залучення молодих людей, стереотипи щодо досвіду і віку, створення недоступного та незрозумілого образу політики і таким чином - відсторонення молоді від влади в суспільстві. Цей факт робить молодь вразливою групою, яка погано представлена у всіх

ланках влади, не має доступу до всіх можливостей громадянства та реалізації власних прав.

Важливо розуміти природу та походження вразливості молоді як групи, яка існує поряд із великим прихованим потенціалом. Як вразлива група, молодь *потребує підтримки* у досягненні реальної партисипації. Водночас, молодь має сприйматися як суб'єкт діяльності і як *потенційний партнер* в проектах та програмах. В іншому випадку, коли молодь сприймається лише як об'єкт допомоги дорослих громадян - втрачають усі. Якщо ж молодь розвивається, здобуваючи власний досвід партисипації, щоб в майбутньому якісно керувати змінами у суспільстві, дорослі отримують сучасний, креативний підхід до вирішення проблем та велику силу для змін від молодого покоління. У співпраці між молоддю та дорослими, між молоддю та владою переваги отримує кожна група.

Для того, щоб інтереси молоді були якнайкраще представлені в процесі прийняття політичних рішень зокрема і розвитку суспільства, громад, міст і регіонів загалом варто зрозуміти важливість інших суб'єктів молодіжної партисипації. Громадські організації та об'єднання, молодіжні центри, органи учнівського та студентського самоврядування, молодіжні консультативно-дорадчі органи, органи виконавчої влади, орган законодавчої влади, органи місцевого самоврядування також виступають суб'єктами молодіжної партисипації. Тому дуже важлива увага до розвитку свідомості, організаційного та специфічного розвитку в темі молодіжної участі тощо цих інституцій. Так само як важливий розвиток чутливості до проблем молоді. За умови інституційної спроможності та загальної готовності цих організацій виконуватиметься їх вагома роль у реалізації прав та інтересів молоді загалом.

Модель рівнів партисипації Роджера Харта

Для того щоб зрозуміти різницю ступеня залученості молоді в проект, розробку політик тощо, варто розглянути сходинчасту модель Роджера Харта, розроблену спеціально для роз'яснення молодіжної специфіки. Перші три

сходинки - маніпуляція, декорація, символізм - не є партисипацією, однак зображені на “драбині участі”, оскільки часто використовуються, зокрема, владою, під виглядом заходів з залученням молоді або молодіжної партисипації.

Рис.1.5. Драбина молодіжної партисипації

Джерело: **Children’s Participation: From Tokenism To Citizenship, Roger Hart. [17]**

⇒ Драбина молодіжної партисипації ⇐

[Роджер Харт]

Модель розглядає партисипацію саме у значенні участі у проектах. Подібно до моделі Девіда Вілкокса [34], розглянутої в першому підрозділі, рівні сходинок символізують рівень реальної влади, яку в проекті мають молоді люди. 4-та та 5-та сходинки відповідно інформування (проект може бути доручений молодим людям, але цілком створений дорослими) та консультування (молоді люди запрошені до обговорення та надання пропозицій стосовно реалізації проекту). 6-та сходинка - спільне прийняття рішень (проект ініційований дорослими, але

рішення приймається спільно з молоддю). 7-ма сходинка - самостійне ініціювання та реалізація проекту молоддю (дорослі можуть бути долучені до реалізації проекту, але лише в якості додаткової підтримки, не впливаючи на рішення; проект може бути цілком реалізований і без втручання дорослих). 8-ма сходинка, відповідно, найвищий на думку Роджера Харта ступінь влади молоді над проектом - партнерство молоді та дорослих.

Питання найвищого рівня викликає суперечки у багатьох діячів, що працюють в межах теми молодіжної партисипації [13].

Адже на цьому рівні передбачається, що молоді люди ініціюють проект та залучають дорослих для спільної роботи над ним. Критики не визнають цей рівень партисипації як вищий за самостійну реалізацію проекту молоддю і вважають, що втручання дорослих є непотрібним. Однак, Роджер Харт, визначаючи партнерство найвищим рівнем партисипації, керувався тим, що молодь отримує через такі проекти доступ до досвіду та експертизи дорослих та обидві групи отримують найбільші переваги саме у партнерських проектах [17].

1.3. Молодіжні центри як інфраструктура для розвитку молодіжної партисипації

В цьому підрозділі ми розглянемо на яких підставах функціонують молодіжні центри в Україні, які цілі перед ними стоять та як ці центри об'єднання молоді у громадах можуть стати ефективними інструментами для розвитку участі молоді у прийнятті рішень.

Унікальність *молодіжних центрів* у контексті розвитку партисипативної демократії полягає в їх інституційній здатності слугувати відносно гнучкою, хоча і доволі професійною та стійкою інфраструктурою для запровадження, покращення та подальшого розвитку усіх трьох розглянутих в попередньому підрозділі складових розбудови співпраці та партисипації на локальному рівні (громада, населений пункт, регіон).

Молодіжні центри, на нашу думку, мають в першу чергу розглядатися як простори, що народжують спільноти, формують демократичну культуру громад та розвивають локальну партисипацію разом з кожним новим поколінням. Важливість інфраструктури Молодіжних центрів особливо істотна у східних регіонах України, де вони слугують одним з ключових способів реінтеграції повоєнних громад та територій. В цьому розділі ми більш детально розглянемо нормативні документи, що регламентують діяльність молодіжних центрів, та проаналізуємо чи відповідає сучасне законодавство та реалії молодіжних центрів потребам розвитку молодіжної партисипації.

Історія та сучасність молодіжних центрів в Україні

Формування сучасного поняття молодіжного центру та розвиток молодіжних центрів як явища в Україні відбувається протягом останніх 5 років. Історичним прототипом сучасного поняття прийнято вважати підліткові клуби, що існували на теренах нашої держави з 70-х років [47].

Це співставлення, без чіткого розуміння місії сучасних молодіжних центрів, часто призводить до хибного зведення мети згаданих просторів до “всебічного розвитку молоді через організоване дозвілля” (мета підліткових клубів радянського періоду). Особливо це стосується тих центрів, які були перетворені з колишніх підліткових клубів механічно, за наказом влади, без змін в складі працівників, які також працюють за наказом тієї ж влади. Таке формулювання мети існування молодіжних центрів, хоч і позитивне загалом, однак не несе ніякої чіткості, особливо у тому що стосується молодіжної партисипації, місцевої демократії та формування громади. Таким чином з близько 1000 існуючих нині установ з назвою “молодіжні центри”, лєвова частка, керуючись власним розумінням нечіткої мети, існують як гуртки за інтересами чи напівзакинуті незрозумілі громаді “державні заклади”.

Нормативне врегулювання діяльності інфраструктури молодіжних центрів

Станом на теперішній час досі існує велика прогалина у законодавстві регулюючому діяльність Молодіжних центрів (як на державному, так і на місцевому рівнях). Не прийнято жодного всеохоплюючого закону про Молодіжні центри і не створено конкретної урядової програми, спрямованої на розвиток цієї інфраструктури для молоді. Основні нормативні акти що врегульовують різні аспекти діяльності молодіжних центрів прийняті протягом останніх 5 років це:

- *Типове положення про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі* [53];
- *Наказ про затвердження Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів* [48];

Також вагомими досягненнями в цій сфері стало:

- започаткування навчальної програми *“Молодіжний працівник”* [54]; вироблення *Інструкції створення молодіжного центру*.

На регіональному рівні питанню молодіжних центрів присвячено

- програму *“Гідна країна для гідних людей”* (відкриття 85 нових молодіжних центрів на Донбасі) [55].

Спеціально молодіжній партисипації присвячено спільну розробку ЮНІСЕФ та Міністерства молоді та спорту України

- *“Модель участі молоді”* (інфографіка), в якій молодіжні центри розглядаються як суб’єкти, що представляють інтереси молоді на регіональному рівні [45].

Пропонуємо розглянути більш детально, як представлено питання молодіжної партисипації нормативними актами та іншими документами, що регулюють діяльність молодіжних центрів на державному рівні. Для цього розглянемо основні з них.

Типове положення про молодіжний центр

Молодіжні центри перебувають у сфері управління Міністерства молоді та спорту України. Діяльність молодіжних центрів регламентується спеціальним положенням, яке розробляє окремо кожен центр на основі Типового положення про діяльність молодіжних центрів, затвердженого Кабінетом Міністрів України у відповідній Постанові (Постанова КМУ Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі) [53].

Розробка індивідуального положення кожним молодіжним центром дозволяє на практиці зосередити увагу діяльності центру на потреби конкретної громади, в якій він діє. Відносно незмінними при цьому залишаються мета та принципи діяльності, прописані у Типовому положенні.

Молодіжний центр згідно Типового положення визначено як *установу, що утворюється для вирішення питань соціального становлення та розвитку молоді* [53].

Метою діяльності молодіжних центрів згідно того ж Положення є:

- соціалізація та самореалізація молоді;
- інтелектуальний, моральний, духовний розвиток молоді, реалізація її творчого потенціалу;
- національно-патріотичне виховання молоді;
- популяризація здорового способу життя молоді;
- працевлаштування молоді та зайнятість у вільний час, молодіжне підприємництво;
- забезпечення громадянської освіти молоді та розвитку волонтерства;
- підвищення мобільності молоді.

Для виконання молодіжним центром мети прописані принципи, на які центр спирається у своїй діяльності. Далі наведемо перелік принципів:

- 1) повага до прав людини — визнання прав людини найвищою соціальною цінністю, боротьба з ксенофобією, проявами расизму та іншими формами дискримінації, поборення людиноненависницьких ідеологій;
- 2) рівність, відкритість та доступність — запобігання впливу будь-яких факторів, які можуть обмежити можливості участі молоді, проведення заходів для молоді у зручний час;
- 3) добровільна участь у діяльності центру;
- 4) активна участь молоді — залучення молоді до процесу ухвалення рішень щодо діяльності центру;
- 5) ціннісно-орієнтована освіта — сприяння національно-патріотичному вихованню та громадянській освіті молоді, зокрема через неформальну освіту;
- 6) різноспрямованість соціального впливу — забезпечення індивідуального розвитку та становлення молоді як активного соціального суб'єкта;
- 7) участь у формуванні та реалізації державної політики в молодіжній сфері — популяризація та проведення заходів щодо встановлення стандартів у галузях, які є важливими для реалізації політики у молодіжній сфері на загальнодержавному і місцевому рівні;
- 8) розвиток знань та освітніх інновацій — інновації в роботі з молоддю та формування знань і навичок, необхідних для самореалізації молоді. [53]

Саме ці принципи мають бути основою для формування діяльності молодіжних центрів. Принципи достатньо широко охоплюють ті потреби, які має покривати діяльність молодіжного центру в громаді. Однак, на нашу думку, Положення не є достатньо деталізованим у тому що стосується реалізації компонентів розвитку молодіжної партисипації.

Критерії якості молодіжних центрів

Визначені Національним знаком якості критерії якості для молодіжних центрів покликані покращувати якість діяльності молодіжних центрів та послуг, що ті надають. Визначено такі основні критерії:

- 1) центр орієнтується на молодь та роботу з нею, створює необхідні умови для молодіжної громадської активності;
- 2) компетентність працівників молодіжного центру;
- 3) приділення уваги розвитку і покращенню якості молодіжної роботи;
- 4) прозорі механізми управління центром і фінансами;
- 5) створення умов для залученості молоді, молодіжних організацій до впровадження концепцій та програм молодіжного центру;
- 6) врахування кількісних та якісних показників оцінки ефективності центру при плануванні подальшої діяльності;
- 7) використання в діяльності центру тем визначених державною політикою як основних в молодіжній сфері [48].

Потреба розвитку молодіжної партисипації через діяльність молодіжного центру згадується лише побіжно, що на нашу думку є недостатнім.

Заснування та розвиток молодіжного центру

Молодіжні центри можуть існувати у громадській, приватній та комунальній формах власності. Центр у своїй діяльності має спиратися на початковий та поточний аналіз потреб громади. Створення та діяльність молодіжного центру можуть бути підтримані місцевою владою, за умови, що керівництво молодіжного центру доведе місцевій владі необхідність у його діяльності. Про це йдеться у графічній інструкції з заснування центру та у Типовому положенні про молодіжний центр.

Міністерство молоді та спорту України у співпраці з міжнародними інституціями розробили спеціалізовану програму “Молодіжний працівник”, яка діє з 2014 року для навчання державних працівників та представників громадських організацій кращих практик роботи з молоддю [51], [54].

Для підтримки ефективності діяльності молодіжних центрів при центрах створюється консультативно-дорадчий орган - експертна рада. Діяльність такої ради регламентовано Типовим положенням про експертну раду при молодіжному центрі затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №1014.

Узагальнення

На додачу до відзначених численних декларацій та заяв з цього питання, реалізація згаданих вище пріоритетів насамперед заслуговує на професійну та безпечну інфраструктуру для перетворення пріоритетів у реальні дії. Тут роль молодіжних центрів стає вирішальною як у тактичному, так і у стратегічному плані. Щоб вивчити, яким чином Молодіжні центри створюють позитивний вплив на події в Україні, необхідно проаналізувати, як Молодіжні центри можуть сприяти:

- Учасності молоді у процесі прийняття рішень та партисипації у житті громад;
- Розширенню можливостей молоді (економічних, емоційних, соціальних та ментальних).

Згідно рекомендацій Переглянутих стандартів і практик у країнах-членах Ради Європи: громадянська партисипація у процесі прийняття рішень, громадянська партисипація, загалом, може бути описана за допомогою наступних форматів співпраці “громадяни - місцева влада”, в контексті роботи молодіжних центрів:

1. Доступ до інформації (громадськість поінформована, забезпечена доступом до найсвіжіших оновлень доступної інформації щодо процесу розвитку політик та їх змісту);

2. Консультування (розвивається заохочення громадської партисипації, прозорості, дружніх до користувачів процедур у прийнятті рішень; партисипанти активно залучені до діалогу через вислуховування порад, реагування на їхні внески та надання зворотнього зв'язку;
3. Партнерство та активне залучення (надання додаткових ресурсів для громадської партисипації, таких як гранти, системи партисипативного бюджетування, адміністративні послуги та інші блага чи послуги для того щоб партисипанти могли бути залученими у значній мірі).

Ми розглядаємо молодіжну участь як невід'ємну частину громадської партисипації, визнаючи такі чинники: цільова аудиторія залучення та теми для прийняття рішень (питання/політика, що прямо чи опосередковано стосуються молодих людей, та ті політики, що стосуються молоді на етапі реалізації).

Для молодіжної партисипації у процесі прийняття рішень та подальшої проактивної впливової/вагомої участі у житті їхніх громад, молоді люди заслуговують на толерантний та безпечний простір (не лише фізичний) для реалізації їхніх інтересів. Беручи до уваги зазначені вище типи участі, Молодіжні центри зазвичай слугують в якості хабів для збору та подальшого розповсюдження інформації та знань, таким чином, надаючи *доступ до інформації*, яку постачають різні стейкхолдери (включно з самою молоддю) для усіх зацікавлених груп (також для інших вікових категорій). У цьому випадку, доступна інформація в Молодіжних центрах складається не лише з дій різних рівнів влади, але й події, що знаходяться поза межами влади місцевої влади: міжнародні програми, можливості навчання та волонтерства (для прикладу ERYIKA, EuroDesk).

Для *побудови діалогу* та розбудови партисипації на рівні *консультування*, Молодіжні центри слугують як унікальний методологічний та фізичний ресурс. Будучи інклюзивними, Молодіжні центри надають нейтральний (за потреби) простір для громадських консультацій та обговорень політик. Ця роль є

особливо важливою у мало-населених та пост-військових територіях в регіонах України.

Певною мірою, створення нової або оновлення пост-радянської інфраструктури для молоді саме по собі являє приклад низової ініціативи розвитку політики. Дуже часто ініціатива заснування Молодіжного центру походить від місцевої громади, підтримується місцевою владою або бізнесом, і тоді успішно втілюється.

Говорячи про загальну побудову партнерств та місію Молодіжних центрів у підсиленні молоді, необхідно розглянути фізичний та емоційний простір, який пропонують центри: набір послуг та політика Молодіжного центру приймаються відповідно до найважливіших потреб місцевої громади, спираючись на найкращі міжнародні практики та підходи, які підтримують співпрацю на основі довіри на місцевому рівні.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ІНІЦІАТИВ З РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ УЧАСТІ В 5 КРАЇНАХ ЄВРОПИ

2.1 Методологія дослідження

Для того, щоб дослідити роботу організацій, ініціатив та проектів, що працюють з молоддю, а також проаналізувати їх програми з посилення ролі молодого покоління у процесах прийняття політичних рішень, було обрано дві країни Європейського Союзу, дві країни Східного Партнерства та Україну. У Вірменії, Грузії, Німеччині, Україні та Чехії було проведено картування організацій та ініціатив, відбулися ознайомчі візити у відібрані організації, проведені напівструктуровані інтерв'ю з представниками обраних для аналізу ініціатив та зроблена творча візуалізація існуючих моделей молодіжної партисипації.

Картування організацій та ініціатив

Задля аналізу поля було використано один з інструментів картування громади [44]. Організації та ініціативи, що сприяють розвитку молодіжної партисипації, відбиралися для аналізу через інтерв'ювання ключових експертів, що працюють в дипломатичних місіях, міжнародних організаціях, академічних інституціях. Деталізоване картування відбувалося під час молодіжних форумів та конференцій, а також під час ознайомчих візитів через інтерв'ювання фахівців, що працюють з молоддю, аналіз інформації з веб-сайтів третього сектору та в соціальних мережах.

В результаті картування було визначено близько 100 організацій та ініціатив для подальшого аналізу їх діяльності. Керівникам організацій та координаторам напрямків, що пов'язані з молодіжною партисипацією, були направлені листи з проханням взяти участь у дослідженні.

Ознайомчі візити

Після підтвердження зацікавленості керівництва організацій взяти участь у дослідженні, відбулася низка ознайомчих візитів в організації, які сприяють підсиленню впливу молоді на прийняття політичних рішень на локальному, регіональному, національному або міжнародному рівнях. Були відвідані організації в Празі, Брно, Градці Краловому, Берліні, Лейпцигу, Гьорліце, Фьостенвальде, Тбілісі, Єревані.

Тривалість візитів коливалася від одного до трьох днів. Під час ознайомчих візитів проводилися зустрічі як з менеджерами ініціатив так й безпосередньо з бенефіціарами, відвідувалися молодіжні простори та тематичні події.

Напівструктуровані інтерв'ю

З представниками організацій та ініціатив були проведені індивідуальні напівструктуровані інтерв'ю тривалістю 1-2 години. Всього було опитано 30 фахівців молодіжної сфери.

Всі інтерв'ю включали три блоки питань. Перший блок стосувався рівня молодіжної партисипації в країні, де діє ініціатива. Кожен з тих, хто був проінтерв'юований, розповів про своє бачення наявних механізмів участі молоді в прийнятті політичних рішень, акцентуючи увагу на законодавчих аспектах, стратегіях та тактиках, які використовуються безпосередньо в його організації. Другий блок включав питання про добрі практики, які має організація інтерв'юера. В більшості випадків фахівців просили виокремити дві-три найкращі ініціативи, які сприяють посиленню ролі молодого покоління у процесах прийняття політичних рішень. Третій блок був складений з питань про успіх організації у впровадженні програм з молодіжної партисипації та вимірювання впливу, акцентуючи на стійких змінах. Інтерв'юери мали розповісти реальні історії успіху, в яких молода людина почала впливати на прийняття рішень та досягла результатів.

Візуалізація існуючих моделей

Після проведення інтерв'ю кожний фахівець ділився існуючою моделлю залучення молоді до процесу прийняття рішень. Це відбувалося у форматі творчого завдання. Фахівець мав або схематично зобразити модель, або ж написати від 5 до 10 етапів, необхідних для того, щоб молода людина почала ефективно впливати на прийняття політичних рішень в своїй громаді, регіоні, країні, або ж на міжнародному рівні.

Профайли організацій, проектів та ініціатив

Для опису профайлів було проаналізовано веб ресурси організацій, ініціатив та проектів, сторінки в соціальних медіа, напівструктуровані інтерв'ю з керівниками організацій або координаторами проектів. Аналізуючі методи, що застосовуються організаціями, ініціативами та проектами для ухоробрення молоді та розвитку молодіжної партисипації, кожен профайл включає наступну інформацію: власна назва, тип, формат впливу, місцезнаходження офісу, посилання на сайт та сторінки в соціальних мережах, основний фокус, короткий опис діяльності, методи/характер впливу.

2.2. Аналіз організацій, ініціатив та проектів, що працюють задля посилення впливу молоді на прийняття політичних рішень

2.2.1. Чеська Республіка

Протягом жовтня-грудня 2018 року було зроблено спробу зануритися у контекст та проаналізувати 12 організацій, ініціатив та проектів, що сприяють розвитку молодіжної партисипації в Чеській Республіці.

Політичні передумови

В країні існують потужні актори, які розвивають та підтримують партисипацію як на державному так й на локальному рівнях. Протягом багатьох років в країні впроваджуються ініціативи та проекти, що сприяють розвитку молодіжної партисипації на всіх рівнях - від формування молодого покоління, що вміє критично аналізувати новини та протистояти дезінформації, до комплексного навчання для майбутніх політичних діячів та агентів змін у громадах.

Тим не менш існує брак політичної волі, який пов'язаний з відкритою конфронтацією між президентом, прем'єр-міністром та активними громадянами. Обурена діями високопосадовців громадськість об'єднується в багатотисячні акції протесту (такі як Million moments for Democracy [25]), ініціює та координує загальнонаціональні заходи до Дня боротьби за свободу та демократію (Міжнародний день студента), блокує участь президента та прем'єр-міністра в покладанні квітів та інших урочистих заходах. Однією з особливостей, що вказує на розвиток партисипативної демократії в Чеській Республіці, є народження нового покоління політиків та політичних сил, які будують свою діяльність на партисипативних підходах. Як приклад можна привести гучну перемогу на місцевих виборах в Празі в 2018 році партій Pirati та Praha Sobe, що включають в свої лави велику кількість молодих агентів змін та відомі своїми партисипативними підходами [28].

Культурні особливості та зрілість громади

Розвиток молодіжної партисипації носить централізований характер. Громадські організації активно співпрацюють з муніципалітетами та навчальними закладами, що забезпечує широке покриття їх освітніх програм. Це свідчить про зрілість громади та обумовлено доволі високим рівнем незалежності адміністрації шкіл та держслужбовців в ухваленні рішень, готовністю стейкхолдерів сприяти розвитку молодіжної партисипації. Втім всі ці процеси ініційовані не державою, а потужними гравцями громадського сектору, такими як People in Need.

Різні рівні партисипації

Підготовка ґрунту для молодіжної партисипації

Велику увагу приділяється підготовці молодого покоління до участі в прийнятті рішень. Одним з найбільш потужних інструментів для цього є освітня програма «Jeden svět na školách» [19], що охоплює близько 3600 шкіл по всій країні. Існують й проекти, ініційовані молоддю без участі дорослих. Один з яскравих прикладів - ініціатива студентів Університету Масарика «Zvolši Info»[29]. Молодь не лише охопила більш ніж 150 шкіл лекціями про протидію

дезінформації, але й видала книжку «Nejlepší kniha o FAKE NEWS», що добре продається в популярних книжкових магазинах по всій країні. Задля підготовки ґрунту для партисипації також працюють такі інформаційні портали як Mladiinfo.cz [23], які надають молоді доступ до актуальної інформації про можливості й навчання. Важливо відмітити, що на цьому етапі ініціатори проектів та програм не піднімають тему молодіжної участі напряду, а сприяють отриманню необхідних компетенцій задля подальшого впливу молодого покоління на прийняття рішень.

Назва: Jeden svět na školách / “Один Світ” у школі
Тип: освітня програма громадської організації “People in Need” та кінофестивалю “Jeden Svět”
Формат впливу: освітня програма для школярів та вчителів
Місце знаходження офісу: Прага
Сайт: https://www.jsns.cz/
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/jedensvetnaskolach/
Основний фокус: діяльність спрямована на формування відповідальних молодих людей по всій країні, які добре розбираються в сучасному світі, відкрито і критично ставляться до інформації, не байдужі, хочуть впливати на те, що відбувається навколо них.
Короткий опис діяльності: через фільми, дискусії та освітні заходи проект привносить в школи важливі теми та конкретні історії. Проект присвячений правам людини, сучасній чехословацькій історії, медіа-освіті та багатьом іншим темам.

Методи/характер впливу: через неформальну освіту, перегляди та обговорення документального кіно в школах проект допомагає молоді бути обізнаною, повірити в свою спроможність, стати відповідальними громадянами, змінювати суспільство. Цей комплекс дій опосередковано підсилює вплив молоді на прийняття рішень.

Назва: Zvolsi Info / Виберайте інформацію

Тип: студентська ініціатива Університету Масарика

Формат впливу: лекції з медіаграмотності для молоді

Місце знаходження офісу: Брно

Сайт: <http://zvolsi.info/kdo-jsme/>

Сторінка в соціальних мережах: <https://www.facebook.com/zvolsiinfo/>

Основний фокус: боротьба з фальшивими новинами та захист молодого покоління від дикого екстримізму через лекції з медіаграмотності в школах.

Короткий опис діяльності: ініціатива включає в себе проведення лекцій з медіаграмотності для молоді, воркшопи для вчителів, публічні дискусії, видання навчальних посібників з протидії дезінформації

Методи/характер впливу: через інформування ініціатива допомагає молоді критично сприймати інформацію, відповідально робити волевиявлення підчас виборів та більш ефективно впливати на розвиток суспільства в майбутньому

В країні діють потужні ініціативи з розвитку активного громадянства. Найбільш потужні з них - десятимісячна програма «Active Citizens in Schools» [1], комплекс проектів організації AGORA [3], в яких через вивчення політичних процесів, аналіз проблем та симуляційні ігри організація допомагає молоді дізнатися про структуру політичних процесів, донести свою думку безпосередньо до політиків, опосередковано впливати на прийняття рішень.

Назва: Active Citizens in Schools
Тип: проект громадської організації “People in Need”
Формат впливу: навчальна програма з громадянської освіти в середній школі.
Місце знаходження офісу: Прага
Сайт: http://www.activecitizens.cz/
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/ActiveCitizensKomunitniVzdelavani
Основний фокус: громадянська освіта
Короткий опис діяльності: спільний проект Британської Ради та громадської організації People in Need в Чехії. Проект поширений по всій території Чехії, і взяти участь у програмі може будь яка школа. До діяльності залучені вчителі і учні. Для вчителів організатори проводять майстер-класи з методології та надають підтримку протягом року. Для учнів програма триває один рік. Група, що працює над проектом проходить теоретичне та практичне навчання за вправами посібника, розробленого організаторами проекту. Навчання базується на пізнанні власної ідентичності та культурного багатоманіття власної громади, на дослідженні потреб громади і розумінні природи

державної влади, та на усвідомленні власних можливостей і ролі у вирішенні потреб громади. Учні готують власний проект, презентують його місцевій владі та громадськості, в більшості випадків знаходять фінансування та реалізують його.

Методи/характер впливу: практичне навчання молоді шкільного віку засобів вирішення проблем громади, розширення знань щодо культурного різноманіття та функціонування демократичної системи управління. Посилення спроможності молодих людей у громадській діяльності та взаємодії з владою.

Партисипація у представницькій демократії

Критичне мислення та активне громадянство є лише передумовою для формування молодого покоління, яке буде впливати на прийняття політичних рішень. Дві наступні ініціативи організації People in Need допомагають молоді впливати у площині представницької демократії.

Потужна програма «Studentské volby» вже кілька років фокусується на проведенні студентських виборів в більшості шкіл напередодні загальнонаціональних парламентських та президентських виборів в Чеській Республіці. В кожній з шкіл студентська виборча комісія займається комплексною підготовкою учнів та забезпечує проведення виборів. Інформація про результати студентських виборів широко оприлюднюється, що суттєво посилює вплив молоді на політиків.

Проект «Hledá se Leadr» націлений на підготовку майбутніх лідерів з числа молоді для громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування, які не бояться працювати та робити зміни [19].

Подібні проекти є важливим містком між молодими людьми та прогресивними політиками. Тож ідеї та політики, розроблені учасниками проекту, імплементуються в громадах, а самі молоді люди стають відповідальними політичними діячами.

Назва: Studentské volby / Студентські вибори
Тип: проект громадської організації “People in Need” та освітньої програми “Один Світ” у школі
Формат впливу: симуляція виборів
Місце знаходження офісу: Прага
Сайт: https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/jedensvetnaskolach/
Основний фокус: формування нового покоління активних, відповідальних та впевнених у собі громадян, через ознайомлення учнів середніх шкіл з принципами представницької демократії та виборчої системи Чеської Республіки на основі власного досвіду проведення виборів в навчальному закладі
Короткий опис діяльності: організація та проведення студентських виборів напередодні загальнонаціональних парламентських та президентських виборів в Чехії. Викладач (виборчий гарант) реєструє школу у проекті через реєстраційну форму, збирає учнівську виборчу комісію, яка відповідає за підготовку та проведення виборів у школі. Виборча комісія призначає свого Голову для координації роботи Комісії. Підготовка учнів до виборів відбувається через перегляд документальних фільмів, спілкування з незалежними експертами, вивчення передвиборчих програм та інші заходи. Виборча комісія разом із виборчим гарантом забезпечує проведення виборів та підраховує результати шкільного голосування. Виборчий гарант надсилає результати в соціологічну агенцію, яка займається обробкою

результатів. Інформація про результати студентських виборів доноситься до ЗМІ та політиків.

Методи/характер впливу: підсилення участі молоді через перегляд фільмів, вивчення передвиборчих програм, дискусії та моделювання виборів. Проект допомагає молоді опосередковано (а з часом й прямо) впливати на прийняття політичних рішень через результати студентських виборів, які доносяться до влади та громадськості, а згодом й участю у справжніх виборах.

Назва: Hledá se Leadr / Шукають лідера

Тип: проект громадської організації “People in Need” та освітньої програми “Один Світ” у школі

Формат впливу: програма підготовки майбутніх політичних та громадських лідерів

Місце знаходження офісу: Прага

Сайт: <https://hleda.se/>

Сторінка в соціальних мережах:

<https://www.instagram.com/hledaseleadr/>,

<https://www.facebook.com/HledaseLeaDr/>

Основний фокус: пошук молодих людей, які зацікавлені в тому, що може бути удосконалено в їхньому селі / місті. Підготовка майбутніх лідерів для громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування, які не бояться працювати та робити зміни. Допомога молоді у реалізації своїх ідей.

Короткий опис діяльності: молоді люди зі всієї країни, які мають власні ідеї для своєї громади та суспільства вцілому, беруть участь у трьохмісячній програмі. За допомогою експертів, у тому числі прогресивних мерів міст, молоді люди розробляють власні проекти, вчаться проектному менеджменту та отримують необхідні для управління навички. Фіналісти програми потрапляють в реаліті-шоу та отримують можливість пройти стажування в муніципалітетах, змагаючись за перемогу. Найкращий з них отримує нагороду - проходження стажування в Брюсселі у політиків з Європейського Парламенту.

Методи/характер впливу: через навчання та стажування проект допомагає молоді напряму впливати на прийняття політичних рішень, розробляючи стратегічні документи, проводячі консультації з політиками, надихаючи нове покоління просувати зміни у своїх громадах.

Прямий вплив на прийняття рішень

Свобода вираження поглядів та привернення уваги до суспільних проблем в публічному просторі є невід'ємною рисою впливу молоді на прийняття рішень. Щорічна вулична подія «Sametové posvícení» до Дня боротьби за свободу та демократію, об'єднує дітей, молодь та дорослих, які методами сатири та карнавального мистецтва привертають увагу до соціальних, культурних, екологічних та політичних проблем. Традиційна багатогодинна костюмована хода захоплює весь центр Праги та є потужним інструментом для висловлювання й прямого впливу на прийняття політичних рішень. Для суспільства загалом цей карнавал є способом діалогу з громадським сектором, проявом демократичного волевиявлення активної частини громади через мистецтво і гумор.

Назва: Sametové posvícení / Оксамитовий карнавал
Тип: публічна акція до Дня студента
Формат впливу: сатиричний карнавал присвячений суспільним проблемам
Місце знаходження офісу: Прага
Сайт: http://www.sametoveposviceni.cz/
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/sametoveposviceni
Основний фокус: привернення уваги до суспільних проблем методами сатири та карнавального мистецтва
Короткий опис діяльності: карнавал відбувається як один з щорічних заходів до відзначення 17 листопада - річниці студентської Оксамитової революції, свята демократії та молоді в Чехії. У карнавалі беруть участь громадські організації, шкільні та мистецькі об'єднання, небайдужі громадяни, які за допомогою масок, мистецьких конструкцій, літературних текстів, музичних виступів та інших форм вуличного мистецтва розповідають про важливі сучасні проблеми (екологічні, культурні, політичні, соціальні та інші). Хоча карнавал й має сильну політичну складову, проблеми подаються в легкій, сатиричній формі. Підготовка триває майже цілий рік, враховуючи збір коштів. Протягом останніх 2 місяців проводяться конкурси серед шкіл (3 переможців представляють свою ідею на карнавалі), розробляється кожна ідея з залученням спеціалістів-драматургів, виготовляються маски та розробляється загальна концепція. В процесі розробки окремі люди можуть долучатися до однієї з представлених ініціатив. В день

карнавалу процесія проходить основними вулицями міста, кілька разів зупиняючись на площах і представляючи усі включені ідеї, програма триває кілька годин.

Методи/характер впливу: В процес розробки та власне карнавал включено багато молоді, починаючи з дітей молодшого шкільного віку. Розбір проблеми під час підготовки та участь у масштабній, широко відомий в місті і за його межами програмі, створює можливості для молоді розвитку критичного мислення, та креативних способів привернення уваги політиків та суспільства до вирішення гострих проблем.

Для суспільства загалом карнавал є способом діалогу з громадським сектором, проявом демократичного волевиявлення через мистецтво і гумор та важливим “пам’ятником” культурного протесту студентів 98 року, що підтримує загалом культуру демократії.

Прикладом соціальної партисипації можна назвати проект «Mluvíme spolu v nemocnici», ініційований молоддю, що проходила лікування в лікарні міста Градець Кралове. Пацієнти розробили нові правила спілкування в закладі, в основу яких покладено переосмислення реалій лікарні, потреб її пацієнтів та персоналу. Після пілотування цей проект змінив полісі в багатьох лікарнях по всій країні.

Ще один успіх молодого покоління - це кампанія з контролю представників влади та їх дій «Rekonstrukce Statu» [18]. Через систему контролю обіцянок можновладців на передвиборчих перегонах та підписання угоди про наміри з кандидатами в депутати, ініціатори допомагають новому поколінню мешканців лобювати громадські інтереси та просувати демократичні закони.

Задokumentовані публічні обіцянки змушують політиків приймати рішення, яких вимагає коаліція організацій та небайдужі мешканці.

Назва: Mluvíme spolu v nemocnici / Говоримо разом в лікарні
Тип: ініціатива пацієнтів в лікарнях Чехії.
Формат впливу: покращення умов для спілкування пацієнтів в лікарні
Місце знаходження офісу: Градець Кралове
Сайт: n/a
Сторінка в соціальних мережах: n/a
Основний фокус: взаємопідтримка пацієнтів під час проходження лікування
Короткий опис діяльності: ініціативна група молодих пацієнтів, що проходила довготривале лікування в одній з лікарень у місті Градець Кралове розробили нові правила спілкування в закладі. В його основу покладено переосмислення потреб і реалій лікарні і її пацієнтів та персоналу. Важкість спілкування з близьким колом людей поза лікарнею, через погане взаєморозуміння, та відсутність спілкування в середині лікарні (крім соціальних мереж) погано впливає на самопочуття і стан пацієнтів. Особливо проблема стосується тих молодих і старших людей, яких не відвідують. Основна зміна, яку запропонувала група - заборона гаджетів під час відвідування їдальні та запровадження живого спілкування між пацієнтами та персоналом лікарень. До цього правила створили ще кілька додаткових, щодо створення груп, які б відвідували тих, хто не ходить в їдальню; покарання за порушення правил у вигляді допомоги по їдальні; виняткові умови для лікарів. Група заручилася підтримкою кількох лікарів, серед яких провідну роль мав відомий в лікарських колах хірург-активіст. Ініціативна група проводила лекції для лікарів і

медсестер, окремо проводила лекції для пацієнтів, активно займалася фасилітацією розмов в їдальні після нововведень. Проект поширився в усіх стаціонарних лікарнях Праги і кількох обласних центрах. Зараз група займається розширенням проблематики проекту через вирішення спілкуванням в лікарні конфлікту різних поколінь. Групу ініціаторів проекту запрошують по всій Чехії для презентації проекту та його поширення.

Методи/характер впливу: приклад низової ініціативи, до якої молодь залучає спеціалістів, але діє самостійно. Проект, реалізований молоддю, що змінив полісі в одній зі сфер життя, яка зачіпає і молодь в тому числі.

Назва: Rekonstrukce Statu / Реконструкція Держави

Тип: проект коаліції організацій

Формат впливу: кампанія з контролю представників влади та їх дій

Місце знаходження офісу: Прага

Сайт: <https://www.rekonstrukcestatu.cz/en>

Сторінка в соціальних мережах:

<https://www.facebook.com/RekonstrukceStatu/>

Основний фокус: лобіювання громадських інтересів та просування демократичних законів, антикорупційні заходи та забезпечення прозорості, контроль політиків

Короткий опис діяльності: це платформа, яка об'єднує громадські організації, професіоналів, підприємців та активні громадяни. Вона

впроваджує та допомагає в застосуванні системних антикорупційних заходів та гарантує керівні принципи демократичного врядування.

Методи/характер впливу: через систему контролю обіцянок можновладців на передвиборчих перегонах та підписання угоди про наміри з кандидатами в депутати, проект допомагає молоді лобіювати громадські інтереси та просувати демократичні закони. Задokumentовані публічні обіцянки змушують політиків приймати рішення, яких вимагає коаліція організацій та небайдужі мешканці.

Аналіз підходів до партисипації

Методи партисипації

До ініціатив, що розвивають методи партисипації, можна віднести «Jeden svět na školách» [19] та «Zvolši Info» [29]. Як масштабна програма так й студентський проект допомагають молоді засвоїти інструменти з критичного мислення, поглибити свої знання про права людини, побачити взаємозв'язок між подіями. Це все знадобиться для подальшого впливу на прийняття рішень.

Громадянська партисипація

Програми «Active Citizens in Schools» [1] та «Veřejné debaty» [3] є комплексними інструментами для практичного виявлення молоддю власної сили впливати на політичній арені в широкому значенні. Обидві програми мають освітню та практичну складову, втім «Active Citizens in Schools» тяжіє до соціальної партисипації через розробку та впровадження навчальних проектів на користь громаді, натомість «Veřejné debaty» споріднена з політичною партисипацією. Ця програма сприяє підвищенню рівня політичної культури, розвитку комунікації між органами місцевого самоврядування, центральною владою та громадянами.

Політична партисипація

В секторі політичної партисипації розвитку досягають методами освіти виборців як у програмі «Studentské volby», через підготовку майбутніх агентів змін такими проектами як «Hledá se Leadr» [19], лобіюванням та адвокацією під час карнавалу «Sametové posvícení», або ж публічними вимогами, коли краще поінформовані громадяни та їх об'єднання вимагають більшої відповідальності та підзвітності від обраних представників влади, як це роблять «Rekonstrukce Statu» [18].

Соціальна партисипація

Прикладом участі молоді у вирішенні соціальних проблем в житті громади є «Mluvíme spolu v nemocnici». Партисипативна робота молодих пацієнтів лікарні, залучення до проекту виключених груп та адміністрації лікарень призводить до стійких змін у суспільстві.

Ініціативи молоді та дорослих

Більшість ініціатив, які було проаналізовано під час дослідження, були ініційовані дорослими задля посилення впливу молоді на прийняття рішень. Це можна пояснити культурними особливостями та політичними передумовами. Успішними практиками, що були започатковані молоддю без підтримки дорослих, можна назвати «Zvolsi Info» [29] та «Mluvíme spolu v nemocnici». Обидва приклади неодноразово були відмічені нагородами, що свідчить про готовність громадськості та міжнародних інституцій підтримувати ініціативи молоді.

Також варто відмітити оксамитовий карнавал «Sametové posvícení», в якому діти та молодь грають ключову роль, власними зусиллями формують контент та виходять на вулиці Праги, щоб публічно висловити свою позицію.

2.2.2. Німеччина

Протягом жовтня-листопада 2018 року було проаналізовано 8 організацій, ініціатив та проектів, що сприяють розвитку молодіжної партисипації в Німеччині.

Політичні передумови

В країні співіснує одразу кілька систем, що сприяють участі молоді у прийнятті політичних рішень на локальному, державному та федеральному рівнях.

Прийнято закон, який надає голосу молоді важливості та сили. Визначаються міста, дружні до дітей, проводяться молодіжні дослідження. Існують молодіжні департаменти при всіх політичних партіях. Ключову роль в політичній освіті грає Bundeszentrale für politische Bildung - Федеральна агенція з громадянської освіти [7].

В Німеччині існує потужна система шкільного та студентського самоврядування, неформальна освіта для молоді різних вікових категорій, волонтерські та релігійні програми з залучення молоді. Країна є лідеркою з впровадження міжнародної програми Erasmus +. Центри з неформальної освіти для молоді мають державне фінансування та ліцензію на свою діяльність. Вони координують роботи в регіонах між собою та з іншими молодіжними організаціями. В кожній громаді функціонують молодіжні центри, що координуються громадськими організаціями у співпраці з органами місцевого самоврядування.

Культурні особливості та зрілість громади

Не зважаючи на потужну та системну роботу з молоддю на державному рівні, Німеччині притаманний децентралізований характер розвитку молодіжної партисипації. Це обумовлено історично та було зроблено задля унеможливлення повернення націонал-соціалізму та мінімізації впливу держави на молодь засобами освіти, культури та мистецтва.

В країні існують унікальні форми низової самоорганізації молоді - такі як Hausprojekt (молодіжний кооператив), VolkKuche (народна кухня) та Wohngemeinschaft/WG (студентський житловий кооператив) [35]. Молоді люди активно створюють власні об'єднання (e.V.) задля посилення впливу та відстоювання суспільних інтересів. Традиційною формою впливу є фестивалі та акції протесту, а також низові соціальні ініціативи.

Різні рівні партисипації

Підготовка ґрунту для молодіжної партисипації

Системні дії, спрямовані на посилення молодого покоління та його вплив на прийняття рішень, розпочинаються ще в початковій школі. Діти 7-11 років в кожному класі обирають правління - раду класу. В неї входить голова ради, заступник та секретар. Основною функцією ради є вирішення конфліктів, фасилітація внутрішнього життя класної спільноти - проведення щотижневих внутрішніх обговорень важливих питань та вирішення проблем, з якими стикаються молоді люди в школі. Класний керівник зазвичай не бере участь в обговореннях, а грає роль зовнішнього спостерігача. В середній школі молодь обирає аналогічно й раду школи - орган учнівського самоврядування, який має представницьку функцію та відстоює права молоді на рівні навчального закладу та громади в цілому.

В школах є обов'язковий урок громадянської освіти. Але починаючи з початкової школи діти беруть участь в тренінгах, таборах та інших формах неформальної освіти. Об'єднана в класи, молодіжні організації, релігійні спільноти молодь отримує знання з соціальної комунікації, вирішення

конфліктів, м'які навички та розвиток компетенцій. Особливу увагу приділяють вивченню глобальних аспектів життя (global learning), що допомагає вирішувати складні проблеми, які виходять за межі кордонів держави.

Прикладом організації, що впроваджує неформальну освіту в Німеччині є JuSeV - асоціація соціальних служб для молоді та соціальної роботи, яка функціонує в землі Бранденбург [21].

В Німеччині чимало уваги приділяють шкільній інклюзії. Існують спеціальні програми для соціальних працівників, що впроваджуються сертифікованими організаціями у співпраці з місцевою владою. Однією з ефективних форм інтеграції є *Ganztagsschulen* (школа подовженого дня), що виникла внаслідок реформування системи освіти. Ця форма допомагає інтегрувати дітей з сімей мігрантів та дітей з інвалідністю, дозволяє впроваджувати індивідуальний підхід до кожного учня, сприяє розвитку талантів. Громадськими організаціями в школах також запроваджуються спеціальні програми. Наприклад - «*Schulmentoren – Hand in Hand für starke Schulen*». В рамках цієї ініціативи молоді люди з сімей мігрантів підтримують новачків через менторство й діляться з ними власними секретами інтеграції [30].

Молодіжні центри створені майже у кожному населеному пункті. Вони працюють в вечірній час та сприяють здоровому дозвіллю молоді, опануванню нею навичок XXI століття та мережеванню молодих людей. Деякі з них керуються напряду молоддю, інші - громадськими організаціями у співпраці з органами місцевого самоврядування.

Назва: Mentorship in Hamburg (Менторська програма Гамбургу: пліч о пліч заради сильних шкіл)
Тип: проект Міністерства освіти та професійної підготовки за підтримки Європейського соціального фонду (EFS)
Формат впливу: наставництво

Місце знаходження офісу: Гамбург
Сайт: https://www.schulmentoren.de/schulmentoren/pages/index/p/702
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/Schulmentoren/
Основний фокус: підтримка молоді, що має потребу в інтеграції
Короткий опис діяльності: в основу проекту покладено розуміння, що освіта є умовою самостійного та успішного життя. Наставництво розвивається в Гамбурзі як засіб, щоб допомогти школам долати важкі виклики, бути кращим освітнім середовищем та підвищувати рівень успішності учнів, особливо мігрантів. Існує три види наставників: батьки, які допомагають іншим батькам ознайомитись з шкільною системою, інтегруватись в шкільні заходи; учні, які допомагають одноліткам орієнтуватись в процесі навчання; наставники ззовні - волонтери з різних сфер, вони допомагають з професійним самовизначенням та особистим розвитком через неформальні заходи, проводять екскурсії тощо. Для підготовки наставники проходять спеціальне навчання. Також, у кожній школі є координатор, який набирає наставників і контролює реалізацію проекту наставництва протягом року, консультує інших наставників, допомагає школі спланувати спеціальні заходи для інтеграції учнів та розвитку мережі партнерів.
Методи/характер впливу: наставництво молоді у школах для учеників, що стикаються зі складнощами в інтеграції

В кожній з земель працює сертифікована програма молодіжного лідера для підготовки молодих людей, здатних виступати в ролі лідерів груп та нести відповідальність за однолітків. Одним з майданчиків, на базі яких відбувається комплексна підготовка молодіжних лідерів, є замський тренінговий центр «Guesthouse Hirschluch». Представники молодіжних організацій, шкільних рад та молодіжних парламентів делегуються для проходження 40-годинної тренінгової програми, що впроваджується одним з сертифікованих освітніх центрів [16].

Згодом, завдяки культурі участі, нове покоління активно об'єднується в молодіжні організації (e. V.), створюють Hausprojekt (молодіжні кооперативи), Urban Gardening (міські садівництва), організують VolkKuche (народні кухні) та будують спільноти на основі Wohngemeinschaft/WG (молодіжні комуни). Ця низова самоорганізація молоді формує середовище, в якому народжуються культурні та урбаністичні ініціативи, соціальні підприємства, бізнес стартапи та інновації.

Партисипація у представницькій демократії

На локальному, державному та федеральному рівнях молодіжні організації об'єднуються в коаліції - Jugendring (молодіжні ради). Також в Німеччині функціонують дитячі та молодіжні парламенти. Молоді люди в Німеччині довго вчаться, тому лише після 30 років вони починають бути представлені в органах місцевого самоврядування та політичних партіях. З цим пов'язують й низьку активність молоді у виборах на всіх рівнях [22].

Прямий вплив на прийняття рішень

Враховуючи децентралізований характер розвитку молодіжної партисипації нове покоління активно впливає на політики через акції протесту, культурні заходи, соціальні проекти, кампанії на захист суспільних інтересів й навіть місцеві референдуми.

Свобода вираження поглядів та привернення уваги до суспільних проблем в публічному просторі є невід'ємною рисою впливу молоді на прийняття рішень. Студенти Hsoch Schule щороку формують команду й проводять фестиваль

сучасного мистецтва «Zukunftsvisionen» (Візії Майбутнього) в закинутих будівлях містечка Гьорліц на кордоні Німеччини та Польщі. Основна мета культурного заходу - переосмислення суспільних викликів та розкриття прихованого потенціалу порожніх місць. Подібні культурно-урбаністичні ініціативи виростають з самоорганізації молоді по всій країні та є характерною ознакою молодіжної партисипації [38].

Спільна ініціатива громадського сектору та місцевої влади «Ostritzer Friedensfest» (Фестиваль Миру) - це противага неонацистському рок-фестивалю, який відбувається в містечку Остріц. Молодь зі всієї Німеччини приїздить до Остріца та виходить на протестний Фестиваль Миру, щоб привернути увагу до небезпеки неонацистських рухів. Широка коаліція громадян, асоціацій та громадських об'єднань проводить яскраві культурні події з єдиною метою - зробити толерантність та демократію помітною ознакою німецького суспільства [27].

Назва: Zukunftsvisionen (Візії Майбутнього)
Тип: фестиваль сучасного мистецтва
Формат впливу: фестиваль
Місце знаходження офісу: Гьорліц
Сайт: http://www.artconnect.com/profile/zukunftsvisionen
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/artconnectberlin/
Основний фокус: створення місця для зустрічі та обміну, вільного від упереджень та забубонів, для спільної творчості
Короткий опис діяльності: для проведення фестивалю щороку обирають один з покинутих будинків в місті Гьорліц, розташованому

на кордоні Німеччини і Польщі. Для організації щороку збирається нова команда волонтерів з творчих молодих людей, вагоме місце в організації фестивалю відіграють студенти напряму “Культурний менеджмент” з місцевого Університету. Фестиваль у покинутому будинку покликаний вказати на прихований потенціал порожніх місць. До участі запрошуюються як відомі митці так і початківці.

Методи/характер впливу: переосмислення закинутих просторів та інформування громади засобами мистецтва.

Назва: Friedenfest (Фестиваль Миру)

Тип: спільна ініціатива громадського сектору та місцевої влади

Формат впливу: фестиваль

Місце знаходження офісу: Остріц

Сайт: <http://ostritzer-friedensfest.de/>

Сторінка в соціальних мережах: n/a

Основний фокус: сприяння розвитку демократії та боротьба з правим популізмом

Короткий опис діяльності: громадяни маленького міста зібралися разом, щоб відзначити свято миру. Вони вступили за співчуття, демократію та космополітизм і зібралися, щоб висловити своє відчуття приналежності до регіону. Причиною цього вражаючого громадського залучення була негативна подія. У маленькому містечку чиновники з партії NPD зареєстрували неонацистський рок-фестиваль “Щит і меч”. На противагу цій події широка коаліція громадян, асоціацій та громадських об'єднань об'єднала зусилля, щоб стати помітною

ознакою терпимості та демократії. Фестиваль отримав нагороду від кількох фондів.
--

Методи/характер впливу: створення противаги діям праворадикальних організацій на локальному та національному рівнях

Прикладом соціальної партисипації можна назвати проект «The Iuventa». Спільнота молодих людей віком до 25 років на зібрані через спільнокошт гроші купила корабель задля порятунку біженців в Середземномор'ї. Цей проект молодіжної громадської організації «Jugend Rettet» (Молодь рятує) врятував життя більше 14 000 людей. Минулого року організація зазнала утисків від уряду Італії й вимушено вийшла з діяльності на морі. Тим не менш протягом 2018 року команда корабля подорожує Німеччиною з документальним фільмом «The Iuventa» по школах та університетах, розповідаючи про місію порятунку біженців [20].

Назва: IUVENTA

Тип: проект молодіжної громадської організації Jugend Rettet
--

Формат впливу: мережа молодих людей, що рятують біженців в Середземномор'ї
--

Місце знаходження офісу: Берлін

Сайт: https://jugendrettet.org/en/#about

Сторінка в соціальних мережах: n/a

Основний фокус: порятунок біженців на морі
--

Короткий опис діяльності: команда молодих людей, що вирішили протидіяти смерті великої кількості людей - втікачів з країн військових
--

конфліктів - в Середземному морі. Для реалізації місії Jugend Rettet знайшли кошти для купівлі корабля IUVENTA, зібрали велику мережу однодумців і продовжують нарощувати підтримку ініціативи і поширювати інформацію, в тому числі через презентації в школах. Влітку 2017 року корабель затримала влада Італії, приписуючи місії порятунку зв'язки з контрабандистами. До того часу молодим людям вдалось врятувати більше 14. 000 людей на своєму кораблі. Місії інших організацій також зазнали утисків через вимогу підписання договорів унеможлиwiająчих порятунків біженців і вийшли з діяльності на морі. Протягом 2018 року команда IUVENTи подорожує Німеччиною з документальним фільмом про місії порятунку біженців.

Методи/характер впливу: IUVENTA - це протидія молодих людей політиці герметизації кордону Європи та привернення уваги до гострих питань гуманітарної політики. Молодь з Jugend Rettet будує мережу активних діячів та тих, хто підтримує ідею; інформує широке коло людей щодо реальної ситуації в Середземномор'ї; чинять протидію дегуманізації законодавства.

Аналіз підходів до партисипації

Методи партисипації

До ініціатив, що розвивають методи партисипації можна віднести як програми сертифікованих організацій на кшталт [JuSeV](#) так й цілу низку ініціатив, що дають дітям та молоді інструменти участі. На уроках громадянства в школах та недільних заняттях в релігійних спільнотах, під час менторства та інтеграції тих, кому це потрібно, нове покоління отримує необхідні знання та навички для подальшого впливу на прийняття рішень.

Громадянська партисипація

В Німеччині майже кожна молода людина задіяна в громадському житті.

Волонтерство, урбаністичні, культурні, соціальні ініціативи впроваджуються

молоддю в більшості громад. Такі фестивали як «Zukunftsvisionen» є платформами для практичного виявлення молоддю власної сили впливати на соціальні зміни в суспільстві. Подібні ініціативи сприяють розвитку взаємодії між громадою в цілому та активною молоддю, піднімаючи на поверхню важливі питання, на які має реагувати суспільство.

Політична партисипація

Молодіжні ради, а також частково й шкільне та студентське самоврядування, є інструментами впливу молоді на прийняття політичних рішень. Важливою частиною співпраці між молодіжними громадськими об'єднаннями та місцевою владою є боротьба з правим радикалізмом. «Friedensfest» як створення противаги діям праворадикальних організацій демонструє небайдужість молоді до майбутнього країни та готовність формувати великі коаліції задля боротьби з небезпеками.

Соціальна партисипація

Завдяки культурі участі молодь не стоїть осторонь соціальних проблем суспільства. Нове покоління допомагає безхатченкам, рятує та інтегрує мігрантів, захищає права тварин. Долучаючись до команди «The Juventa» на морі а пізніше й на суші, молодь рятує життя людей, формує громадську думку та надихає інших на сміливі дії, що з часом призводить до стійких змін у суспільстві.

Ініціативи молоді та дорослих

Близько половини ініціатив, які було проаналізовано в Німеччині під час дослідження, ініційовані самою молоддю задля посилення впливу на прийняття рішень. Це пояснюється сприятливими умовами, що створені в країні, та розвинутою культурою участі.

Найуспішнішим проектом, що було започатковано молоддю без підтримки дорослих, можна назвати ініціативу команди двадцятирічних на кораблі «The Juventa». Успішна фандрайзингова кампанія, документальний фільм про молодих рятівників, який було відмічено чисельними нагородами, а також масштабна освітня кампанія в школах та університетах свідчить про готовність

громадськості та міжнародних інституцій підтримувати гостросоціальні ініціативи молоді.

2.2.3. Україна

Протягом серпня-листопада 2018 року було проаналізовано 8 організацій, ініціатив та проектів, що сприяють розвитку молодіжної партисипації в Україні.

Політичні передумови

В країні існують потужні міжнародні актори, які розвивають та підтримують партисипацію на міжнародному, державному та локальному рівнях. ЮНІСЕФ, ПРООН, Представництво ЄС в Україні та інші інституції не лише впроваджують проекти та програми з молодіжної партисипації, але й впливають на розвиток політик у цій сфері.

В Україні відсутнє законодавство, яке напряму врегульовує участь молоді. Втім є міжнародні документи, які мають рекомендаційний характер. Також є зрушення на національному та регіональному рівнях щодо врегулювання молодіжної партисипації. Наприклад бюджет участі як форма заохочення до партисипації запроваджений в багатьох містах по всій країні.

Протягом останніх років країна акумулювала передовий досвід в багатьох сферах. Вона має висококваліфікованих фахівців в громадському секторі, що пройшли комплексне навчання за кошти міжнародних донорів, а також спеціалістів в інноваційному бізнесі та в топ-менеджменті державного управління.

Триває реформування освіти та інших дотичних галузей. Втім громадянську / неформальну освіту в Україні не визнано державою, як ефективну альтернативу та доповнення у формальній освіті. В країні відсутні механізми та інструменти з її впровадження. Ще одним викликом є відсутність спільного бачення вектору розвитку молодіжної участі. Ставлячи за мету посилення впливу молоді на прийняття політичних рішень, протиборчі сили впроваджують чисельні

проекти та програми - від активного громадянства й гендерної рівності до національно-патріотичних воєнізованих вишколів.

Культурні особливості та зрілість громади

Міграція серед молоді з метою пошуку якісного навчання та гідної праці продовжує зростати. Одним з наслідків є відтік талановитої молоді з малих громад в великі міста, а звідти – за кордон. Через це в країні спостерігається зниження активності студентів та поширення конформістських настроїв в вищих навчальних закладах. Натомість молодь шкільного віку стає більш активною та спроможною до впливу на прийняття рішень – як разом з дорослими так й самостійно.

Розвиток молодіжної партисипації відбувається в Києві та кількох інших містах. На периферії молодь часто використовується як адміністративний ресурс, що призводить до участі без участі, або участі в рамках жорстких обмежень. В той же час громадські організації не мають доступу до навчальних закладів й не можуть забезпечити широке охоплення молоді та впровадження громадянської освіти, що б призвело до підсилення самоорганізації молоді задля відстоювання суспільних інтересів.

Різні рівні партисипації

Підготовка ґрунту для молодіжної партисипації

Через політичні та культурні особливості в Україні не приділяється достатньої уваги підготовці молодого покоління до участі в прийнятті рішень. Чи не єдиним прикладом системної роботи в цій сфері є скаутська організація «ПЛАСТ», що охоплює всі регіони країни, працює з дітьми від молодшого шкільного віку та має фінансування з державного бюджету.

На локальному рівні успішно діють молодіжні центри та молодіжні платформи, а також такі ініціативи як «Асоціація Юних Жмеринчан» (АЮЖ), де молодь шкільного віку, об'єднана соціальними працівниками з управління освіти, збагачує культурне та соціальне життя громади. Регіональні та локальні громадські організації через обмеження ресурсів часто не мають можливості займатися підготовкою молоді довгостроково та обмежуються

середньостроковими проектами та короткостроковими освітніми інтервенціями.

Існують й проекти, ініційовані молоддю без участі дорослих. Один з таких прикладів – молодіжна ініціатива «Дубль N», яка спрямована на активізацію молоді міста Івано-Франківська та надання їй актуальних знань. Ця ініціативна група підлітків віком 15-16 років не лише проводить комплексне навчання для своїх однолітків, але й залучає дорослих pro bono у якості тренерів та експертів задля виконання ними молодіжного замовлення на якісну неформальну освіту. Їх профорієнтаційний фестиваль «Майбутнефест» в 2018 році зібрав понад 1500 учасників та більше 30 експертів-волонтерів з бізнесу, громадських організацій та державної сфери. [41]

Назва: ПЛАСТ
Тип: національна скаутська організація
Формат впливу: власна методологія виховання
Місце знаходження офісу: м. Київ
Сайт: https://www.plast.org.ua/
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/PlastUA/
Основний фокус: Пласт виховує молодь на свідомих, відповідальних і повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільноти, провідників суспільства.
Короткий опис діяльності: Для досягнення виховних цілей Пласт застосовує <u>власну унікальну методу виховання</u> , основні принципи якої полягають у добровільності членства в організації, вихованні і навчанні через гру та працю, поступовій програмі занять і випробувань, гуртковій системі самоорганізації, заохоченні ініціативи

і самоврядування, пізнанні природи і житті серед природи, підтримці спеціальних зацікавлень і здібностей дітей та молоді. Навчанням молодших та адміністративною роботою займаються старші члени організації на волонтерських засадах. Протягом року проводиться близько 100 таборів, на таборах пластуни практично закріплюють знання і уміння, здобуті впродовж року на щотижневих заняттях. На місцевому рівні осередками Пласту постійно реалізується безліч акцій соціально-культурного та виховного спрямування.

Методи/характер впливу: як організація з довгою історією ПЛАСТ має власну велику мережу з членів організації, зайнятих в різних державних, громадських та бізнес інституціях. Молодь в ПЛАСТі навчається і розвивається через щотижневі навчальні зустрічі, табори, реалізацію соціальних проектів, систему самоврядування, набуває корисних навичок активного громадянина.

Активне громадянство та зв'язок локального та глобального

Більшість організацій, проектів та ініціатив, які були проаналізовані в Україні, так чи інакше спрямовані саме на формування нового покоління агентів змін. Завдяки підтримці міжнародних донорів в країні діють потужні ініціативи з розвитку активного громадянства.

Для випускників шкіл діє інтенсивна 10-місячна програма «Української академії лідерства» з підготовки майбутніх лідерів країни. Через комплексну освіту з всмоктуванням передового міжнародного досвіду, волонтерство, соціальні та культурні проекти в громадах молоді люди стають досвідченими агентами змін, які готові підсилювати вплив молоді на прийняття рішень на рівні країни [56].

Британська Рада через мережу партнерських організацій та інституцій ефективно впроваджує комплексну програму «Active Citizens Ukraine». Програма включає освіту фасилітаторів та підвищення їх кваліфікації,

проведення освітніх тренінгів за методикою Active Citizens, національних та міжнародних візитів з обміну досвідом між активістами, підтримку проектів соціальної дії в громадах, ініціювання пітчінгів ідей та інших заходів з розвитку партисипативного бюджетування [2].

Підсиленнями впливу молоді через волонтерство займається ініціатива «Ukrainian Volunteer Service» (UVS). Вона реалізовує навчання громадського сектору та впроваджує довгострокову програму «Агенти волонтерства» задля формування молодіжних волонтерських осередків в різних регіонах України [33].

Назва: Active Citizens Ukraine / Активні Громадяни в Україні
Тип: програма Британської Ради
Формат впливу: програма розвитку соціального лідерства
Місце знаходження офісу: Київ
Сайт: http://www.britishcouncil.org.ua/active-citizens
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/groups/activecitizensua/
Основний фокус: формування соціальних лідерів громади, налагодження міцних горизонтальних зв'язків в локальних громадах, побудови міжкультурного діалогу та здійснення впливу громади на прийняття рішень
Короткий опис діяльності: комплексна програма, що включає формавання мережі партнерських організацій та інституцій, освіту фасилітаторів та підвищення їх кваліфікації, проведення освітніх тренінгів за методикою Active Citizens, національних та міжнародних візитів з обміну досвідом між активістами, підтримку проектів

соціальної дії в громадах, ініціювання пітчінгів ідей та інших заходів з розвитку партисипативного бюджетування в Україні задля здійснення впливу громади на прийняття рішень на локальному рівні.

Методи/характер впливу: через комплексну програму розвитку соціального лідерства молодь спочатку опосередковано через проекти соціальної дії, а пізніше прямо, через участь у партисипативних бюджетах та обіймання посад в органах місцевого самоврядування, впливає на прийняття рішень на локальному рівні

Назва: UVS (Ukrainian Volunteer Service)

Тип: громадська організація

Формат впливу: навчальні програми для організацій, освітні та інформаційні кампанії для розвитку волонтерства; платформа для пошуку волонтерських проектів/волонтерів.

Місце знаходження офісу: Київ та Одеса

Сайт: <https://volunteer.country/about>

Сторінка в соціальних мережах:

<https://www.facebook.com/UkrainianVolunteerService/>

Основний фокус: розвиток волонтерства в Україні.

Короткий опис діяльності: організація займається розвитком волонтерства через:

- навчальні програми для громадських організацій з волонтерського менеджменту;
- навчальні програми з проектного менеджменту для “новачків”;

- довготривалі навчальні програми із розвитку волонтерства в регіонах України (проект Агенти волонтерства);
- урок волонтерства у школах;
- власний тренінговий центр;
- популяризацію волонтерського руху, зокрема, і через брендову продукцію;
- підтримку проектів;
- згуртування спільнот волонтерів в містах;
- власний сайт, який є платформою для об'єднання волонтерів і цікавих проектів.

Методи/характер впливу: через навчальні програми та створення спільнот волонтерів організація розвиває у молодих людей мотивацію та спроможність створювати зміни в країні і бути активними громадянами.

Через навчальні програми для громадських організацій UVS робить волонтерських менеджмент більш ефективним, підсилюючи громадських сектор в цілому.

Загалом діяльність організації також сприяє позитивному розвитку культури участі, що в перспективі впливає на розвиток суспільства в напрямку більш демократичних та небайдужих змін.

Партисипація у представницькій демократії

В Україні не існує програми, яка б прямо готувала молодь впливати у площині представницької демократії. Частково цю функцію відіграють ініціативи, що займаються посиленням молодіжного самоврядування - такі як Національна Молодіжна Рада України (НМРУ) [46] та Українська Асоціація Студентів (УАС) [57]. Також на це спрямований один з компонентів програми «Active Citizens Ukraine», що ухоробрює нове покоління агентів змін адвокувати запровадження партисипативних бюджетів та представляти свою громаду в

органах місцевого самоврядування. Окремі досягнення «УАЛ» й особливо «ПЛАСТ» вказують на роботу організацій в цій сфері.

Назва: УАЛ (Українська Академія Лідерства)
Тип: освітня програма для випускників шкіл.
Формат впливу: 10-місячна освітня програма розвитку для випускників шкіл
Місце знаходження офісу: навчальні осередки в м. Київ, Полтава, Харків, Миколаїв, Чернівці, Львів.
Сайт: http://www.ual.org.ua/
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/ualeadershipacademy/
Основний фокус: Програма допомагає молоді знайти своє призначення, пізнати країну та світ, усвідомлено обрати майбутню професію та розкрити лідерські якості.
Короткий опис діяльності: Під час навчання та роботи студенти здобувають навички самопізнання, аналізу суспільних викликів, командної праці, комунікації, щоб краще зрозуміти себе, країну і світ. Навчання проходить 6 днів на тиждень і триває 10 місяців. Включає лекції(з української та світової філософії, історії та літератури, релігієзнавства, політології, національної безпеки, геополітики), практичні заняття (з комунікацій та психології стосунків), фізичний та емоційний розвиток, волонтерство, дослідницькі подорожі, командну роботу над творенням власних проєктів та зайнятість у організації спільного життя.

Методи/характер впливу: УАЛ впливає на молоде покоління, розвиваючи випускників шкіл як майбутніх лідерів країни, а також впливає на міста, в яких розташовані навчальні осередки - через волонтерство, соціальні проекти створені студентами УАЛу, присутність у громадському житті міста, поживлення його силою молоді - таким чином розвиваючи культуру прийняття суспільством важливості молодіжної участі.

Прямий вплив на прийняття рішень

Найбільш впливовими на цьому рівні є програми з підготовки нового покоління змінотворців, які озброєні найсучаснішими знаннями та мають необхідні компетенції.

Український католицький університет (УКУ) став визнаним лідером з впровадження академічної освіти, побудованої на цінностях. Він розвиває нове покоління лідерів у суспільстві. УКУ має окремі програми для громадського сектору, сфери державного управління та медіа. Навчання на всіх програмах в університеті має велику частку розвитку громадської свідомості та заохочення студентів до участі у громадському житті країни. Університетська спільнота не лише підсилює роль молодих агентів змін, але й напряду впливає на прийняття політичних рішень в багатьох сферах [58].

Прикладом соціальної партисипації можна назвати ініціативу «Будуємо Україну разом» (БУР), яка займається допомогою громадам, що постраждали в наслідок війни на Донбасі, через відбудову будинків та створення культурних осередків. Підчас реалізації соціальних проектів молоддю БУР формує спільноту для прямого впливу на прийняття рішень [40].

Довгостроковий вплив на цьому етапі здійснює «Інша освіта». Програми цієї організації об'єднують нове покоління лідерів з громадського сектору та використовують новітні концепції розвитку та інтенсивне мережування. Вони

формують спільноту, члени якої здатні впливати на глобальні процеси та здійснювати вплив в освітній, культурній, медійній та інших сферах [43]. Подібний вплив здійснює на більш молоде покоління програма УАЛ. На регіональному рівні великих успіхів в здійсненні прямого впливу на прийняття політичних рішень досягла організація «Тепле Місто» через цілу низку своїх сміливих інноваційних проектів. Ця організація вперше в Україні застосувала ряд бізнес-стратегій задля підсилення громадянського суспільства. Найбільш відомими їх ініціативами, що через формування громадського середовища досягають стійких результатів, є громадський ресторан «Urban Space 100» та «Промприлад Реновація».

Загалом велика кількість ініціатив, пов'язаних з розвитком молодіжної партисипації, мають дайверсифіковані джерела фінансування. Більшість з проаналізованих організацій отримує підтримку від міжнародних фондів й приватних донорів, а також має започатковані власні соціальні підприємства.

Назва: БУР (Будуємо Україну Разом)
Тип: проект Львівської Освітньої Фундації
Формат впливу: волонтерський відбудовчий табір
Місце знаходження офісу: м. Львів
Сайт: http://www.lef.org.ua/ua/proekty/tabir-buduyemo-ukrayinu-razom/
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/BuildingUkraineTogether/
Основний фокус: збільшення мобільності молоді та об'єднання її навколо принципів взаємодопомоги та відповідальності.
Короткий опис діяльності: табір БУР збирає волонтерів з різних регіонів України та з-за її меж для допомоги людям, які цього

потребують, у відбудові приміщень. Табір триває від 1 тижня, щодня до обіду молоді люди спільно працюють на будівельних об'єктах, разом із майстрами та місцевими волонтерами. Після обіду - мають спільну культурну програму: різноманітні заходи і зустрічі, знайомство з культурою та населенням міста, в якому працюють і т. ін. На ґрунті БУРу з'явилося кілька молодіжних платформ, створених також волонтерами БУРу, які діють як молодіжні центри та культурні осередки в громадах. БУР ефективно поєднує в своїй програмі для молоді подорожі, в яких молоді люди пізнають інші краї, допомогу тим, хто цього справді потребує силами молоді, знайомства між людьми з різних регіонів та відпочинок з користю.

Методи/характер впливу: реалізація соціальних проектів молоддю - відбудова, створення культурних осередків; розширення свідомості молоді, мотивація до відповідальності та служіння; створення мережі контекстів.

Аналіз підходів до партисипації

Методи партисипації

До ініціатив, що розвивають методи партисипації, можна віднести більшість з проаналізованих ініціатив. Втім така масштабна програма як «УАЛ» є найбільш ефективною площадкою для здобуття навичок з самопізнання, аналізу суспільних викликів, командної праці та комунікації. Натомість локальна ініціатива «Дубль N» більше зосереджується на навичках XXI століття з акцентом на працевлаштуванні.

Громадянська партисипація

Такі ініціативи як «УКУ», «Active Citizens Ukraine» та «ПЛАСТ» є комплексними інструментами для практичного виявлення молоддю власної сили впливати на прийняття рішень. Ці ініціативи мають потужну освітню складову, втім «Active Citizens Ukraine» робить акцент на проектах соціальної

дії та розвитку партисипативного бюджетування в той час коли «УКУ» та «ПЛАСТ» надають пріоритет розбудові мережі змінотворців.

Політична партисипація

Сектор, що розвиває політичну партисипацію в Україні є нерозвинутим. Жодна з проаналізованих організацій, проектів та ініціатив не проводить освіту майбутніх виборців та депутатів з числа молоді. Деякі з організацій займаються лобіюванням молодіжної політики та просуванням реформ, але не залучають до цього безпосередньо молодь.

Соціальна партисипація

Прикладом участі молоді у вирішенні соціальних проблем в житті громади є табори, що проводяться «БУР» та волонтерські проекти «УАЛ» та «UVS».

Велика робота в сфері інклюзії робиться «УКУ» та «Active Citizens Ukraine».

Ініціативи молоді та дорослих

Більшість проаналізованих ініціатив були започатковані та впроваджуються новим поколінням змінотворців. Це пояснюється вибухом громадської активності після революції 2014 року в Україні, коли найбільш ефективні інструменти соціальних змін були запропоновані молодими людьми. З іншого боку менеджери проектів хоча і є представниками молоді – вже не можуть в повній мірі представляти її інтереси через тривалу роботу в «соціальній бульбашці» громадського сектору.

Єдиним прикладом ініціативи, керованої молоддю для молоді є «Дубль N», яка самостійно ініціює та реалізує проекти. Дорослі можуть бути долучені до реалізації на певних етапах, але лише в якості додаткової експертної підтримки, не впливаючи на рішення.

2.2.4 Вірменія та Грузія

Протягом листопада - грудня 2018 року було зроблено спробу зануритися у контекст та проаналізувати 8 організацій, ініціатив та проектів, що сприяють розвитку молодіжної партисипації у Вірменії та Грузії.

Політичні передумови

Обидві країни Східного Партнерства знаходяться у стані трансформації. Вікно можливостей для Грузії поступово закривається, в той час як для Вірменії це вікно лише почало відкриватися у наслідку Оксамитової революції 2018 року. В Грузії Міністерства молоді більше не існує. Його функції розподілені між Міністерством освіти, Міністерством культури та Офісом прем'єр-міністра. У Вірменії цього року розпочинається реформування студентського самоврядування, розробка нових та осучаснення старих навчальних програм в школах та університетах.

Головним інструментом залучення молоді обох країн є Erasmus +. Завдяки підтримці Європейського Союзу в країнах відбувається чимало освітніх молодіжних проектів, націлених на розвиток партисипації та отримання знань та навичок. Ще однією складовою є розвиток соціального підприємництва та освіта молоді в цій сфері.

Протягом багатьох років Вірменія була закрита до змін. Студентське самоврядування використовувалося виключно для підготовки кадрів в партію влади та контролю студентської молоді. Це давало можливість придушувати молодіжні ініціативи. Громадські активісти також не мали важелів впливу та переслідувалися владою. Незважаючи на це громадський сектор роками проводив просвітницьку діяльність задля розширення прав та можливостей молоді, надання нових навичок та громадянської освіти.

Однією з особливостей, що вказує на розвиток демократії у Вірменії є прихід до влади нового покоління політиків після революції та гучної перемоги партії Пашиняна на парламентських виборах [39]. Наслідком впливу молоді на прийняття політичних рішень в Грузії стала декриміналізація марихуани.

Культурні особливості та зрілість громади

В обох країнах триває робота з наслідками військових конфліктів. Хабом миротворчих проектів на Кавказі є Грузія. В ній молодь з Вірменії, Азербайджана, Туреччини та інших країн має безпечні умови для переосмислення та проговорення травм минулого.

Централізована система управління не сприяє розвитку молодіжної партисипації за межами столиць. Всі проаналізовані кейси є прикладами успішних освітніх програм та інтервенцій громадського сектору, ініціативою міжнародних інституцій або ж низової самоорганізації молоді в великих містах Вірменії та Грузії.

Різні рівні партисипації

Підготовка ґрунту для молодіжної партисипації

В обох країнах доволі велику увагу приділяється отриманню сучасної технічної освіти для підлітків. У Вірменії працює приватна ініціатива «TUMO». В чотирьох великих містах країни інноваційні освітні центри «TUMO» молоді люди вивчають технології та дизайн, займаються програмуванням, робототехнікою та створенням мультимедійного контенту [32]. Іншим місцем де триває підготовка ґрунту для партисипації - є ревіталізований простір «Fabrika» [12]. Там народжуються інновації та формується спільнота майбутніх агентів впливу, поживлена міжнародним досвідом та інвестиціями.

Також підготовкою молодого покоління до участі в прийнятті рішень займаються національні та локальні громадські організації за підтримки міжнародних фондів.

Активне громадянство та зв'язок локального та глобального

Молодіжна громадська організація «Armenian Progressive Youth» впроваджує неформальну освіту задля розвитку активного громадянства. Комплексна освітні програми включає в себе передачу нових знань та навичок, менторство, соціальні дії на користь громади, надання мінігрантів, роботу з випускниками та формування спільноти активістів. Акцент робиться на залучення до молодіжної партисипації представників виключених груп (соціальні, релігійні, етнічні меншини, LGBTQI спільноту, правозахисних активістів). Випускники програм «Armenian Progressive Youth» не лише впроваджують свої ініціативи, але й стають депутатами та чиновниками, які відстоюють інтереси молоді [5].

Американський університет Вірменії – вищий навчальний заклад, навколо якого кілька років формувалася прогресивна молодіжна спільнота,

презентувалися громадські та культурні ініціативи, тривало обговорення соціально важливих тем. Молодь, яка навчається та об'єднується навколо ВНЗ, є найбільш громадсько активною та долучається до багатьох ініціатив та рухів [4].

Інша ініціатива, яка активізує молодь на громадську участь - «EVN youth report». Через створення медіа продуктів як на внутрішню так й на зовнішню аудиторію молоді люди отримують перший досвід впливу на прийняття рішень. Героями репортажів, подкастів та інших медіапродуктів стають молоді люди, яким вдалося впровадити зміни в своїх громадах [11].

Партисипація у представницькій демократії

Гучне відкриття «EaP European School» має змінити ситуацію в країнах Східного Партнерства щодо участі молоді в представницькій демократії. В 2018 році перші 30 молодих людей розпочали своє навчання, яке комбінується з волонтерством, участю в публічних подіях, зустрічами з європейськими політиками та чиновниками, навчальними поїздками в Брюссель, а також творчим самовираженням. «EaP European School» є дворічною програмою підготовки майбутніх молодих політиків та дипломатів, які здатні відстоювати європейські цінності в країнах Східного Партнерства. Молоді люди обираються з числа тих, хто через фінансові та інші труднощі не може дозволити собі навчання на міжнародних програмах та престижних університетах [9].

Назва: EaP European School
Тип: стипендійна навчальна програма для учнів з країн Східного Партнерства
Формат впливу: навчання спрямоване на Європейські дослідження для старших школярів з країн-сусідів ЄС
Місце розташування офісу: Тбілісі

Сайт: http://europeanschool.eu/
Сторінка в соціальних мережах: https://www.facebook.com/euneighbourseast
Основний фокус: підвищення якості міжнародної освіти в регіоні Східного Партнерства
Короткий опис діяльності: дворічна навчальна програма заснована на стандартах міжнародного бакалаврату (ІВ) комбінованих з унікальною програмою вивчення Європи та європейських справ. Програми з гуманітарних наук, мов та літератури, мистецтва та історії доповнені стараннями Генерального секретаріату Європейських шкіл європейською перспективою.
Методи/характер впливу: підготовка амбасадорів європейських цінностей для країн Східного Партнерства

Прямий вплив на прийняття рішень

Кампанії з відстоювання інтересів молоді є основним інструментом прямого впливу.

У Вірменії протягом останніх років діє «YSU Restart» – громадська ініціатива найактивніших зі студентів, яка виросла з студентського протесту проти нового закону про проходження служби в збройних силах. До 2018 року активісти «YSU Restart» вдавалися до цілого спектру дій - від масових акцій протесту й тривалих перемовин з міністрами до бойкотування навчання та оголошення голодування в стінах Єреванського університету. Під час Революції у Вірменії молоді люди активно долучилися до організації протестів та згодом взяли участь у виборах від продемократичних сил [37].

В той же час в Грузії молодь вдалася до креативного протесту, який розпочався після брутальних обшуків в нічних клубах. Розгнівані діями правоохоронців молоді люди об'єдналися в «Pasiani Movement» (від назви одного з найбільш відомих клубів Тбілісі «Pasiani», де проходили обшуки) та заповнили площу перед парламентом з лозунгом «dance for rights/танцюй за права». Музиканти та діджеї зі всього світи висловили підтримку молодіжному руху. Вони записали відеозвернення з вимогами до грузинського уряду, а деякі з них навіть прилетіли в Тбілісі, щоб виступити вживу на охопленій протестом площі міста. Одним з наслідків цього масштабного протесту стала декриміналізація марихуани в Грузії в 2018 році [14].

Назва: Pasiani Movement
Тип: мирний протест
Формат впливу: танцювальний протест грузинської молоді
Місце розташування офісу: Тбілісі
Сайт: https://www.youtube.com/watch?v=e2UFOejcO0U (документальний фільм BBC)
Сторінка в соціальних мережах: n/a
Основний фокус: зміна законодавства щодо вживання наркотиків в Грузії, протидія насильству поліції
Короткий опис діяльності: В травні 2018 року, в один вечір, поліція здійснила спецоперацію з пошуку наркоторговців в двох найпопулярніших нічних клубах Тбілісі. В результаті рейду постраждало багато молодих людей, багатьох затримали. Наступного дня на вулицю навпроти Парламенту вийшли тисячі людей на знак протесту насильства з боку поліції. Протестувальники вимагали також

зміни в законодавстві стосовно споживання наркотиків (до протесту споживання наркотичних речовин прирівнювалось до кримінального злочину і тягнуло за собою покарання у вигляді позбавлення волі до довічного терміну). Акція тривала два дні, молоді люди танцювали на знак протесту. Протестувальників підтримали міжнародні ЗМІ. Завершився протест мирно, коли міністр внутрішніх справ вийшов до протестувальників з вибаченнями за спецоперацію та пообіцяв переглянути політику стосовно боротьби з наркотиками. В Грузії відбулась декриміналізація вживання наркотиків.

Методи/характер впливу: Молодь виступила на захист власних прав та свобод в традиційній формі протесту, вдосконаливши акцію танцем.

Аналіз підходів до партисипації

Методи партисипації

До ініціатив, що розвивають методи партисипації, можна віднести роботу «Armenian Progressive Youth». Комплексні освітні програми виховують нове покоління свідомих відповідальних громадян, що стають пушерами змін у своїх громадах.

Громадянська партисипація

В часи трансформацій чимало ініціатив займається об'єднанням молоді задля впливу на політичні процеси в широкому значенні. В той час коли молодіжний рух «YSU Restart» та інформаційний проект «EVN youth report» допомагають молоді гучно заявляти про свою позицію, рух «Pasiani Movement» виводить тисячі людей на площі та відстоює зміни в кримінальному кодексі.

Політична партисипація

Нове покоління здатно впливати й в політичній площині. Думки майбутніх дипломатів з «EaP European School» доносяться до високопосадовців та чиновників з Брюсселю, формуючи при цьому площадку для майбутнього молодіжного діалогу з ЄС на рівні всього регіону.

Ініціативи молоді та дорослих

Більшість ініціатив, які було проаналізовано під час дослідження, були ініційовані молоддю. Це говорить про готовність нового покоління не тільки долучатися до змін, але й бути їх ініціаторами. Нажаль подібні ініціативи існують лише в столицях.

РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ

3.1. Моделі партисипації

На основі проведеного дослідження в країнах Європейського Союзу та Східного Партнерства було розроблено Модель стійкості партисипативного суспільства та Воронку молодіжної участі. Обидва інструмента є основою для аналізу суспільства щодо участі молоді на прийняття політичних рішень.

3.1.1. Модель стійкості партисипативного суспільства демонструє баланс сил, при якому молодь та громада в цілому чинять ефективний вплив на прийняття рішень.

Рис.3.1. Модель стійкості партисипативного суспільства

Складено автором

➤➤➤ Модель стійкості партисипативного суспільства ➤➤➤

[Юлія Любич та Ярослав Мінкін]

Громадянське суспільство є запорукою функціонування партисипативних механізмів в країні. Об'єднання громадян у всьому їх розмаїтті – від об'єднань в класі та музичних гуртів до високотехнологічних інститутів розвитку громади – є тим середовищем, в якому народжуються нові горизонтальні підходи до управління процесами в громаді та державі в цілому, а громадяни мають справжній вплив на прийняття політичних рішень.

Через представницьку демократію на всіх рівнях обирається чутлива влада, яка впроваджує реформи, створює механізми участі громадян та підтримує партисипацію: від інформування та консультування до спільного прийняття рішень та підтримки незалежних ініціатив.

Через партисипативну демократію в суспільстві формуються громадські лідери – незалежні агенти змін, які відстоюють суспільні інтереси та об'єднуються в структурований та високоефективний громадський сектор. Діяльність цього експертного середовища спрямована на розвиток демократії.

Спільними зусиллями влади та громадських організацій в країні функціонує система громадянської освіти. Ця система має на меті розвиток громадянського суспільства та підсилення впливу молоді та громадян в цілому на прийняття рішень на всіх рівнях.

Фасилітатори, як агенти розвитку культури партисипації, є основними провайдерами громадянської освіти в суспільстві. Вони не лише вчать нові покоління брати участь, але й фасилітують партисипативні процеси.

Фасилітаторами можуть бути соціальні працівники, педагоги, громадські діячі, науковці, митці, культурологи та просто активні громадяни.

3.1.2. Воронка молодіжної партисипації демонструє взаємозв'язок між кількістю залученої молоді, усвідомленням власного впливу та наявністю спеціальних знань та навичок про вплив на прийняття рішень.

Рис.3.2. Воронка молодіжної партисипації

Складено автором

Воронка молодіжної партисипації складається з трьох основних частин: підготовка ґрунту, активне громадянство та прямий вплив.

Перша, верхня частина - це підготовка ґрунту до партисипація. В цій частині воронка охоплює широкі кола молоді, яка не свідома в своїй участі та має на меті не вплив на прийняття рішень, а розвиток власних компетенцій, комунікацію та розширення можливостей. На цьому етапі потрібно заохочення молоді до участі, тож використовуються такі механізми як: інформування молоді про можливості, інтеграційні табори, заходи з отримання знань з соціальної комунікації, вирішення конфліктів, м'яких навичок та розвитку

компетенцій, вивченню глобальних аспектів життя (global learning), що допомагає впливати на складні проблеми, які виходять за межі кордонів держави. В країнах Європейського Союзу для цього також існує шкільний предмет з громадянської освіти. Вкрай важливим є запровадження інклюзії та забезпечення участі представників різних груп у подальшому процесі прийняття рішень.

Друга частина - це активне громадянство. В цій частині молода людина починає усвідомлювати зв'язок між локальним та глобальним. Через самоорганізацію молоді та підготовку молодих людей, здатних виступати в ролі лідерів груп та нести відповідальність за однолітків, формується нове покоління активних та відповідальних громадян.

Ще одним аспектом є вивчення молоддю політичних процесів, аналіз проблем та участь в симуляційних іграх, які допомагають молоді дізнатися про структуру політичних процесів, донести свою думку безпосередньо до політиків, опосередковано впливати на прийняття рішень.

В другій частині є важливим застосування підходу learning by doing. Молоді люди долучаються до проектів соціальної дії у якості організаторів чи волонтерів, запроваджуючи зміни в своїх спільнотах та громаді в цілому. В цій частині воронка звужується, а вплив держави на процесу зводиться до мінімуму. В країнах з нестійкою демократією активне громадянство - місце прикладання зусиль більшості міжнародних гравців, а також - громадського сектору.

Третя частина воронки - це усвідомлений вплив молоді на прийняття політичних рішень. Кількість молоді, що бере участь в цих процесах, значно менша, а ширина воронки в цьому місці залежить від наявних механізмів партисипації на національному та локальному рівнях. На цьому етапі молоді люди (власноруч або за допомогою дорослих) привертають увагу до суспільних проблем та реалізують кампанії на захист інтересів громади. Прямий вплив чиниться через культурні та мистецькі інтервенції, що впливають на зміну політик, а також через соціальну партисипацію.

У воронці молодіжної участі рівень усвідомлення рухається від не свідомої участі під час підготовки ґрунту через напівусвідомлену участь активних громадян, які починають розуміти зв'язок між локальним та глобальним, до свідомої участі під час прямого впливу молоді на прийняття політичних рішень з використанням механізмів партисипації. Протягом процесу усвідомлення (рух у воронці зверху вниз) молодь проходить 5 стадій: «знають», «допомагають», «діють», «спрямовують», та «приймають рішення». В верхній частині воронки молоді люди не мають знань. Вони отримують ці знання підчас навчання, спілкування та участі в заходах, а також роблять перші спроби долучитися до партисипативних процесів. В середній частині воронки участь є майже усвідомленою, втім молоді люди не мають необхідних компетенцій для впливу та прикладають зусилля на зміну середовища навколо себе через проекти соціальної дії, які часто дублюються або ж дублюють функції держави. Саме на цьому етапі молоді потрібні специфічні знання з проведення кампаній на захист суспільних інтересів та розуміння механізмів ухвалення рішень в державі та на міжнародному рівні. В третій, найвужчій частині воронки молоді люди вже мають необхідні компетенції для впливу на прийняття рішень. Тут їм необхідний емоційний інтелект (EI), знання щодо аналізу контексту, вміння включати в процеси виключені групи та фасилітаторські навички. Успіх також буде залежати від вмінь розбудовувати коаліції та об'єднувати широкі кола задля відстоювання суспільних інтересів.

Важливо відмітити, що максимальне охоплення молоді на початковому етапі (верхня частина воронки) є запорукою включення представників різних груп у процеси прийняття рішень, підтримки молоддю агентів змін та розширення механізмів партисипації. Звуження воронки у верхній її частині свідчить про елітарність участі, корумпованість сектору чи скептичне/негативне ставлення до партисипації у суспільстві.

Аналізуючи країни Європейського Союзу можна побачити, що молоді люди через систему шкільної освіти в Чехії та цілу низку різних форм неформальних об'єднань у Німеччині стають учасниками процесу партисипації. На цьому

першому етапі формується культура участі, яка впливає на подальший демократичний розвиток суспільства в цілому. Масштаб охоплення молоді залежить від наявності політичної волі у державі, яка надає дозволи на системне залучення молоді, впровадження уроків з громадянської освіти, підтримує провайдерів освітніх послуг.

Одним з головних викликів для країн Східного Партнерства є неготовність системи освіти відкривати двері для фасилітаторів, що впроваджують партисипативні підходи для молоді. При відсутності політичної волі щодо формування культури - партисипація відбувається альтернативним шляхом, через неформальну освіту, гуртування та таборування молоді, а також соціальну роботу на базі молодіжних центрів та інших платформ, де відбувається об'єднання громади.

В нижній частині воронки найбільш важливим є наявність механізмів та процедур молодіжної партисипації. Їх відсутність (або неефективність) є ознакою авторитарності держави та призводить до блокування впливу молоді та інших груп на прийняття політичних рішень.

Воронка молодіжної партисипації України є звуженою у верхній частині. Через відсутність доступу до широких кіл молоді (перш за все в школах) більшість громадських ініціатив діє точково та не може в середньостроковій перспективі сформувати культуру молодіжної участі. Варіантом вирішення цього питання є адвокування запровадження предмету з громадянської освіти в навчальних закладах з обов'язковим іспитом та залучення громадського сектору до освітнього процесу, а також запровадження програми з партисипації молоді в молодіжних центрах, освітніх центрах, позашкільних закладах тощо.

3.2. Рекомендації щодо розвитку молодіжної партисипації

Рекомендації ґрунтуються на існуючих ефективних моделях впливу молоді на прийняття політичних рішень у Вірменії, Грузії, Німеччині, Чехії. Вони спрямовані на зміцнення стійкості партисипативного суспільства.

Ключові завдання

Перед українським суспільством стоїть 5 ключових завдань для розвитку молодіжної партисипації:

- Розвиток культури партисипації;
- Запровадження громадянської освіти;
- Підготовка фасилітаторів у сфері молодіжної партисипації;
- Зміцнення механізмів молодіжної участі;
- Освіта та стимуляція представників влади;

Охоплення широких кіл молоді та підготовка ґрунту для партисипації сприяє розвитку культури молодіжної участі в Україні. Молодь, яка критично мислить, дотримується інформаційної гігієни, розуміє зв'язок між локальним та глобальним, відповідально ставиться до волевиявлення буде в подальшому ефективно впливати на прийняття рішень на всіх рівнях. Розвитку культури партисипації сприятиме громадянська освіта для школярів та молоді в цілому, а також формування спільноти фасилітаторів у сфері молодіжної участі, які працюватимуть у суспільстві та допомагатимуть різним групам брати участь у партисипації.

Механізми молодіжної участі є необхідною складовою демократичного суспільства. Зміцнення цих механізмів через приведення їх у відповідність європейським стандартам надасть молодому поколінню системно впливати на прийняття політичних рішень на всіх рівнях. Для цього необхідна освіта та стимуляція можновладців, щоб чутлива влада почала інформувати та консультиватися з молоддю, спільно приймати рішення, а також підтримувати незалежні ініціативи дітей та молоді й будувати ефективні партнерства.

Концепції для впровадження

Нова модель лідерства

Конкурентна, а тим більше конформістська та імпульсивна моделі управління, не відповідають сучасним вимогам розвитку партисипативної демократії. В Україні необхідно формувати модель лідера-слуги (лідера-помічника), що допомагає та служить суспільству. Він буде спрямовувати, захищати,

координувати, управляти конфліктами та формувати принципи. Відповідно самоуправління, цілісність та еволюційна ціль є складовими організаційної моделі майбутнього, яку запропонував Фредерик Лалу у своїй роботі «Reinventing Organizations» та яка сприятиме посиленню впливу суспільства на прийняття рішень.

Зв'язки між локальним та глобальним

Молоді потрібно розуміти поняття громади і зв'язків між локальним та глобальним. Для системного впливу необхідна здатність визначати ключових зацікавлених сторін в громаді та розуміти взаємозв'язок між глобальним причинами та локальними наслідками. Про це йдеться зокрема в програмі «Активні громадяни» від Британської Ради, запровадженій в Україні, Чехії та багатьох інших країнах світу.

Нова модель героїзму

Права людини, міжкультурний діалог, гендерна рівність та недопущення дискримінації мають лягти в основу нової моделі героїзму. Про молодь, що впливає на вирішення глобальних проблем суспільства своїми власними діями, базуючись на європейських цінностях, потрібно широко інформувати як нове покоління, так й суспільство в цілому. Покази фільму про команду корабля «IUVENTA», яка врятувала більше 14 000 життів у Середземному морі, медійні проекти «EVN youth report», що розповідають про молодих людей, які змінили життя власних громад у Вірменії, та інші ініціативи мають увійти в навчальні кейси програм з партисипації.

Розвиток компетенцій

Знання в сфері представницької демократії

Підготовка молоді до виборів та безпосередньої участі у політичних процесах є важливою частиною майбутніх освітніх програм в Україні. З досвіду Чеської Республіки видно, що такі програми як «Studentské volby» (Студентські вибори) формують нове покоління активних, відповідальних громадян через ознайомлення учнів середніх шкіл з принципами представницької демократії та виборчої системи. На основі власного досвіду проведення виборів в

навчальному закладі молоді люди готуються до участі у демократичних процедурах та навчаються аналізувати передвиборчі обіцянки для відповідального волевиявлення у майбутньому. З іншого боку запровадження таких програм як «Hledá se Leadr» (Шукають лідера) є підготовкою майбутніх лідерів для громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування, які не бояться працювати та впроваджувати зміни.

Знання про систему прийняття рішень

Визначення осіб та організацій, від яких залежить прийняття рішень, є складним завданням не тільки для молоді. Збільшення знань в цій сфері стане поштовхом для багатьох громад, які не можуть ефективно адвокувати суспільно важливі питання на локальному, регіональному та національному рівні.

Критичне мислення та боротьба з дезінформацією

Після початку агресії РФ проти України та інформаційної війни, яка триває в багатьох країнах світу - інформаційна гігієна, боротьба з фальшивими новинами та захист молодого покоління від дезінформації й дикого екстремізму є одним з ключових пріоритетів в роботі з молоддю у всій Європі. Навчальні посібники, створені молоддю для молоді як «Nejlepší kniha o fake news» від студентської ініціативи «Zvolši Info», є прикладом якісної роботи з запобігання дезінформації. Подібні ініціативи мають впроваджуватися як на національному рівні, так й на рівні громад.

Культура та мистецтво як інструменти прямого впливу

Привернення уваги до суспільних проблем методами культури та мистецтва підсилить прямий вплив молоді на прийняття політичних рішень. Знання культурного менеджменту, вміння з організації мистецьких інтервенцій, вивчення добрих практик з країн ЄС та СхП допоможуть майбутнім лідерам розвивати партисипацію у суспільстві. Про ефективність таких підходів свідчить успішність таких ініціатив як «Pasiani Movement» та «Friedenfest» (Фестиваль Миру).

Прямі дії та кампаній на захист суспільних інтересів

Навички щодо організації кампаній на захист суспільних інтересів є основними для підсилення прямого впливу молоді на прийняття рішень. Як показує досвід таких ініціатив як «YSU Restart», що виросла з студентського протесту проти нового закону про проходження служби в збройних силах Вірменії, молоді люди здатні об'єднуватися задля змін у суспільстві.

Організаційні аспекти

Зменшення віку учасників

Всі освітні програми по розвитку молодіжної партисипації мають залучати дітей та молодь якомога молодшого віку. З досвіду Німеччини та Чеської Республіки видно, що підготовка ґрунту до партисипації, яка охоплює широкі кола молоді, варто розпочинати з молоді шкільного віку. Вже в 10-11 років молоді люди здатні засвоювати інформацію та ефективно працюють в малих групах над практичними завданнями, опосередковано пов'язаними з навичками для подальшої участі.

Збільшення тривалості навчальних програм

Розвиток культури партисипації та навчання з активного громадянства відбувається через середньострокові та довгострокові освітні програми. На відміну від короткострокових освітніх заходів (таких як лекції, семінари, воркшопи), які можуть бути застосовані для навчання тих, хто чинить усвідомлений вплив на прийняття рішень.

Навчання через дію

Практичне застосування отриманих знань та навичок є невід'ємною частиною програм з розвитку партисипації. Від початку молодь має брати участь в груповій роботі, волонтерстві, реалізації власних ініціатив та долучатися до діяльності дорослих.

Надихаючі історії/навчальні кейси про звичайних героїв

Теоретичні матеріали погано засвоюються молоддю. Для кращого розуміння партисипації необхідно робити акцент на надихаючі історії молодих людей, що змінюють світ. Через розбір навчальних кейсів та обговорення варіантів

перенесення ініціатив на український/локальний контексти учасники процесу зможуть добре засвоювати інформацію та надихатися на власні дії.

3.3. План освітньої програми з розвитку молодіжної партисипації

План пілотної освітньої програми з розвитку молодіжної партисипації для українських молодіжних центрів розроблено на основі інтерв'ю з фахівцями з 5 країн та базується на візуалізаціях існуючих моделей молодіжної партисипації з урахуванням покрокових інструкцій, наданих представниками організацій, ініціатив та проектів, що спрямовані на розвиток молодіжної партисипації.

Тривалість програми: 3 місяці;

Вік учасників: 14-25 років;

Основні блоки програми: підготовка ґрунту для партисипації, активне громадянство, прямий вплив на прийняття рішень.

Блок 1: Підготовка ґрунту для партисипації

Цей блок має бути побудований на отриманні інформації про теорії участі та на побудові комунікації в групі. Інформаційна частина включатиме в себе огляд розвитку партисипації у суспільстві, вивченні нової моделі лідерства, основ прав людини та недискримінації, а також – нової моделі героїзму. Моделі партисипації мають стати темами для рольових ігор та дискусій з залученням зовнішніх експертів.

Також в цій блок варто включати вивчення перших, найбільш зрозумілих кейсів молодіжної партисипації, а також ухоробрювати молодь на перші спроби застосування партисипативних підходів на практиці – в молодіжному центрі, класі, школі чи спортивній секції тощо.

Блок 2: Активне громадянство

Тріада ідентичність-діалог-громада є основою першої частини цього блоку. В середині групи має будуватися співпраця, що основана на практичних діях на користь громаді. Учасники мають брати активну участь у волонтерській діяльності, отримувати знання про проектний менеджмент та навички з розробки нових ідей. На цьому етапі є вкрай важливим надати розуміння

зв'язків між локальними проблемами спільноти та глобальними проблемами суспільства. На основі цього взаємозв'язку мають розроблятися та впроваджуватися проекти соціальної дії.

Ще одним важливим аспектом є вивчення особливостей громади через інструменти партисипативних досліджень. Молоді люди мають вміти проводити картування громади та шукати рішення існуючих проблем всередині самої громади.

Велика частина другого блоку має бути присвячена практичній реалізації проектів соціальної дії. Через короткострокові ініціативи молоді люди будуть відточувати навички та посилювати власний вплив.

Блок 3: Прямий вплив

На третьому етапі участі у програмі молодь має опанувати специфічні знання щодо організації та проведення кампаній на захист суспільних інтересів, у тому числі з використанням мистецьких інтервенцій, медіа ініціативами та прямою дією.

Учасники вивчатимуть основи культурного менеджменту, отримують знання в сфері представницької демократії. Команди учасників мають навчитися формувати коаліції, працювати зі стейкхолдерами та вивчати систему прийняття рішень на різних рівнях.

Вивчення кейсів про вплив молоді має стати невід'ємною частиною навчання. Після проходження освітньої програми учасники мають оволодіти навичками впровадження системних змін, бути готовими брати участь в представницькій та партисипативній демократії, а також застосувати свої компетенції на користь суспільству.

ВИСНОВКИ

В Україні існує проблема як з формуванням нових політичних лідерів так і з можливістю громадян впливати на прийняття рішень в режимі реального часу. З одного боку, через відсутність політичної волі нові лідери не потрапляють в політикум, як це відбувається в країнах ЄС та інших країнах СхП. З іншого боку, механізми партисипації приймаються лише під тиском міжнародних інституцій, мають рекомендаційний характер та застосовуються на власний розсуд на локальному та регіональному рівнях.

Виходячи з проаналізованих теорій партисипації було встановлено безпосередній зв'язок між рівнем розвитку демократії в країні та станом культури партисипації. Це так, оскільки по-перше – представницька демократія через велику відстань між громадянами і владою не розуміє й не задовольняє потреб громадян; по-друге – доступ до влади, зосереджений у руках вузького кола, призводить до корупції, помилок ринкового та державного секторів та закритості влади в цілому; по-третє – без культури партисипації державна влада перетворюється на диктатуру, яка не чує суспільства, не представляє його інтересів й не створює механізмів для діалогу.

Партисипація дозволяє суспільству більш свідомо діяти не лиш через процеси виборів, але й через прямий вплив підчас усього процесу прийняття рішень. Що дуже важливо в часи політичних та соціальних змін в країні.

Для розвитку партисипативної демократії необхідно:

- розвивати культуру партисипації через громадянську освіту в навчальних закладах та програми з розвитку компетенцій в позашкільних закладах та молодіжних й культурних центрах;
- організувати підготовку фасилітаторів у сфері молодіжної партисипації (з числа молодіжних лідерів, культурних менеджерів, громадських активістів, соціальних педагогів та соціальних працівників, прогресивних

освітян та небайдужих громадян), які будуть здатні формувати культуру участі в громадах, виступати ініціаторами та фасилітаторами діалогу, адвокатувати впровадження механізмів партисипації;

- Зміцнити механізми молодіжної участі на зразок країн ЄС, а також зробити їх обов'язковими для впровадження;
- Проводити освіту та стимулювати представників влади до запровадження партисипативних практик на локальному рівні.

В молодіжній партисипації виявлено потребу розширення самого поняття участі, яке наразі стейкхолдерами сприймається як представницька функція молоді без надання повноважень. Фактично в більшості випадків мова йде про маніпуляцію молоддю, художнє оформлення заходів та балаканину. Але й там, де молоді люди беруть справжню участь – набір їх інструментів дуже обмежений. Молодіжні кампанії на захист суспільних інтересів, соціокультурні інтервенції, інформаційні ініціативи щодо боротьби з дезінформацією відбуваються доволі рідко. Провайдерам громадянської освіти слід приділяти більше уваги прикладам прямого впливу молоді на прийняття рішень, а також соціальній партисипації й підготовці майбутніх виборців. Без цих дій нове покоління може не стати агентами змін та пушерами реформ. Відповідно не вимагатиме зміцнення каналів партисипації.

Молодіжні центри як і громадські організації та інші суб'єкти мають стати дієвою платформою для просування партисипації та для реалізації партнерських проектів. Так само молодіжні центри мають бути видимими установами, які захищатимуть реалізацію прав молоді та врахування їх в створенні політик. Це так, оскільки молодіжні центри об'єднують найбільш активні прошарки місцевої молоді, обізнані в потребах та можливостях місцевої громади. В деяких випадках вони управляються молодими людьми, які мають сучасні, актуальні знання, використовують прогресивні методи у роботі з молоддю, та добре розуміють виклики, що постають перед молоддю, адже самі представляють цю групу. Базуючись на перелічених вище двох ознаках молодіжні центри можуть бути тими установами, які мають довіру, як серед

молоді так і в колах місцевої громади та влади, що є необхідною умовою для реалізації та розвитку партисипації.

Без чутливої влади важко отримати охоплення широких кіл молоді.

Послаблення взаємодії між громадським сектором та утримувачами влади може призвести до повного блокування доступу до навчальних закладів представників громадськості. З досвіду ЄС помітно, що участь молоді напряду залежить від ефективної роботи з дітьми та підлітками на початковому етапі через командні ігри, дебати, розвиток компетенцій й зокрема критичного мислення. Також актуальним для України є включення широких кіл молоді через позашкільні активності на базі молодіжних центрів та інших установ.

Аналіз керівних принципів молодіжних центрів в Україні показав, що посилення молоді в прийнятті рішень не є заявленим пріоритетом для цих молодіжних закладів. Обов'язкову програму з розвитку молодіжної партисипації потрібно адвокувати на всіх рівнях – від міністерств та донорських структур до адміністрації та активу самих молодіжних центрів. Ще одним недоліком є відсутність механізмів самоуправління молодіжними центрами з боку молоді, які успішно запроваджені в Німеччині та Чехії.

Для пошуку рішень на вище зазначені питання були досліджені та проаналізовані організації, програми, проекти та ініціативи з двох країн ЄС та трьох країн СхП включаючи Україну. В країнах з розвинутою демократією, таких як Німеччина та Чеська Республіка, багато уваги приділяються підготовці молоді до партисипації. Це пояснюється тісною співпрацею між державою, бізнесом та громадським сектором. В країнах СхП, де демократія розвивається, найбільш потужними виявилися ініціативи, що розвивають активне громадянство та лідерство. Подібні ініціативи не потребують погодження з боку держави та підтримуються міжнародними донорами. Втім, вплив від таких ініціатив є точковим, до того ж вони слабо розвивають культуру участі, зосереджуючись на підготовці вузького кола агентів змін. Через це молоді

активісти часто є відірваними від суспільства, залишаються в бульбашці громадського сектору та не мають справжньої підтримки з боку громад.

Під час дослідження було розроблено модель стійкості партисипативного суспільства та воронку молодіжної участі. Обидва інструмента є основою для аналізу суспільства щодо участі молоді на прийняття політичних рішень.

Рекомендації, ґрунтовані на існуючих ефективних моделях впливу, включають в себе ключові завдання для розвитку молодіжної партисипації на найближчі 5 років.

Для впровадження освітньої програми з розвитку молодіжної партисипації проаналізовані концепції з сучасного лідерства та героїзму. Разом з розвитком компетенцій та вивченням кейсів посилення впливу молоді на прийняття рішень вони ляжуть в основу нових освітніх програм для українських молодіжних центрів. Знання в сфері представницької демократії, знання про систему прийняття рішень, критичне мислення та боротьба з дезінформацією, культура та мистецтво як інструменти прямого впливу, прямі дії та кампаній на захист суспільних інтересів мають лягти в основу необхідних компетенцій.

Практичне застосування отриманих знань та навичок є невід'ємною частиною програм з розвитку партисипації. Від початку молодь має брати участь в груповій роботі, волонтерстві, реалізації власних ініціатив та долучатися до діяльності дорослих.

Ця робота допоможе підвищити громадську активність молоді, змінити роль молоді зі спостерігачів на виробників політики, з урахуванням думки молоді з різних соціальних груп. Розвиток партисипації має пряий вплив на становлення здорового суспільства, вирівнювання ринкового та державного секторів. Для забезпечення рівноправного представлення молоді в процесі прийняття рішень, молоді люди повинні сприйматися як *активні суб'єкти творення* та партнери, а не як *вразлива група населення*, що лише потребує захисту з боку дорослих та влади. *Молоді люди - громадяни* країни, своїх регіонів, міст та сіл. Розвиток культури участі молоді на всіх рівнях влади та у різних сферах життя необхідний для досягнення більш демократичної політики,

якісніших та актуальніших проєктів, більш здорового, солідарного суспільства, заснованого на дотриманні прав та інтересів людей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Active Citizens - Community Education for Secondary Schools [Електронний ресурс] // British Council, People in Need (Člověk v tísní) – Режим доступу до ресурсу: <https://www.britishcouncil.cz/en/programmes/society/active-citizens>.
2. Active Citizens Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.britishcouncil.org.ua/active-citizens>.
3. Agora Central Europe [Електронний ресурс] // AGORA – Режим доступу до ресурсу: <https://www.agora-ce.cz/>.
4. American University of Armenia [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://aua.am/>.
5. Armenia Progressive Youth [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.yeu-international.org/en/members/member-organisations/armenia-progressive-youth>.
6. Bates R. State Failure. Annual Review of Political Science [Електронний ресурс] / Robert Bates. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.11.060606.132017>.
7. Bundeszentrale für politische Bildung [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bpb.de/>.
8. Cornwall A. From Users and Choosers to Makers and Shapers: Repositioning Participation in Social Policy [Електронний ресурс] / A. Cornwall, J. Gaventa – Режим доступу до ресурсу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.460.9229&rep=rep1&type=pd>.
9. EaP European School [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/projects/european-school-eastern-partnership-georgia>.
10. Elster J. Deliberative Democracy. Cambridge Studies in the Theory of Democracy / Jon Elster., 1998. – (Cambridge University Press).

11. EVN Youth Report [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.evnreport.com/evn-youth-report0>.
12. Fabrika [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://fabrikatbilisi.com/>.
13. Fletcher A. The Freechild Project [Электронный ресурс] / Adam Fletcher. – 2008. – Режим доступа до ресурсу:
https://higherlogicdownload.s3.amazonaws.com/ASTC/00e37246-8bd9-481f-900c-ad9d6b6b3393/UploadedImages/Ladder_of_Participation_1.pdf.
14. Gaventa J. Participation, Citizenship and Local Governance. Background Paper for Workshop: Strengthening Participation in Local Governance [Электронный ресурс] / J. Gaventa, C. Valderrama. – 1999. – Режим доступа до ресурсу: Gaventa, Valderrama.pdf.
15. Georgia's rave revolution [Электронный ресурс] // BBC News – Режим доступа до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=e2UFOejcO0U>.
16. Guesthouse Hirschluch [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.jusev.de/jugendbegegnungsstaette>.
17. Hart R. CHILDREN'S PARTICIPATION: FROM TOKENISM TO CITIZENSHIP [Электронный ресурс] / Roger Hart // UNICEF International Child Development Centre. – 1992. – Режим доступа до ресурсу:
https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf.
18. Hlídáme politiku, aby nepřekračovali meze [Электронный ресурс] // Rekonstrukce Statu – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.rekonstrukcestatu.cz/cs>.
19. Jeden svět na školách [Электронный ресурс] // Člověk v tísni – Режим доступа до ресурсу: <https://www.jsns.cz/o-jsns/o-nas>.
20. JUGEND RETTET IUVENTA [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://jugendrettet.org/en/>.
21. Jugendhilfe und Sozialarbeit e. V. (JuSeV) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.jusev.de/>.

22. Jugendring [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://de.wikipedia.org/wiki/Jugendring>.
23. Kdo jsme a co delame? [Электронный ресурс] // Mladiinfo.cz – Режим доступа до ресурсу: <https://www.mladiinfo.cz/pro-media/>.
24. Localizing Development : Does Participation Work? Policy Research Report [Электронный ресурс] / Mansuri, Ghazala, Rao, Vijayendra // World Bank. – 2013. – Режим доступа до ресурсу:
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/11859>.
25. Million chvilek pro demokracii (Million moments for Democracy) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://millionchvilek.cz/o-nas>.
26. Ondrik R. S. PARTICIPATORY APPROACHES TO NATIONAL DEVELOPMENT PLANNING. A Participation text for Vientiane Conference [Электронный ресурс] / Richard Ondrik // Asian Development Bank – Режим доступа до ресурсу:
http://siteresources.worldbank.org/INTEASTASIAPACIFIC/Resources/226262-1143156545724/Brief_ADB.pdf.
27. Ostritzer Friedensfest [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<http://ostritzer-friedensfest.de/>.
28. Piráti a Praha Sobě přibrali Spojené síly, zahájí trojstranné jednání [Электронный ресурс] // iDNES.cz. – 2018. – Режим доступа до ресурсу:
https://volby.idnes.cz/komunalni-volby-vyjednavani-spojene-sily-praha-top-09-pirati-kdu-csl-pospisiil-koalice-ga6-/volby.aspx?c=A181008_201632_volby_pmk.
29. Proč si zvolit info? [Электронный ресурс] // zvolisi.info – Режим доступа до ресурсу: <https://zvolisi.info/>.
30. Schulmentoren – Hand in Hand für starke Schulen [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.schulmentoren.de/schulmentoren>.

31. Stiefel M. A Voice For the Excluded: Popular Participation in Development: Utopia or Necessity [Електронний ресурс] / M. Stiefel, M. Wolfe – Режим доступу до ресурсу: <https://searchworks.stanford.edu/view/2906308>.
32. TUMO [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://tumo.org/en/>.
33. Ukrainian Volunteer Service [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://volunteer.country/>.
34. Wilcox D. The Guide to Effective Participation [Електронний ресурс] / David Wilcox. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: <http://ourmuseum.org.uk/wp-content/uploads/The-Guide-to-Effective-Participation.pdf>.
35. Wohngemeinschaft [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wohngemeinschaft.de/>.
36. World Bank Participation Sourcebook, Environment Department Papers Participation Series [Електронний ресурс] // World Bank. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/289471468741587739/pdf/multi-page.pdf>.
37. YSU Restart [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ysu.am/news/en/YSU-restart-continues-discussions>.
38. Zukunftsvisionen [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.zuvi-festival.de/>.
39. Блок Пашиняна переміг на виборах у Вірменії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/46660867>
40. Будуємо Україну разом [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studway.com.ua/bur/>.
41. Дубль N сторінка молодіжної організації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/dubln.if/>.
42. Звіт соціологічного дослідження “Молодь України 2017” [Електронний ресурс] // Міністерство молоді та спорту України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/34441>.

43. Інша освіта [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://insha-osvita.org/en/>.
44. Мінкін Я. Картування громад в Україні. Практичний посібник [Електронний ресурс] / Я. Мінкін, Ю. Антощук, Г. Демель. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:
http://bridges.org.ua/add/add_news/Community%20mapping%20toolkit-ilovepdf-compressed.pdf.
45. Модель участі молоді [Електронний ресурс] // Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). – 2018. – Режим доступу до ресурсу:
<http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/40791>.
46. Молодіжна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://nycukraine.org/en/>.
47. Молодіжні центри. Основні принципи та засади: Методичні рекомендації [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:
<http://decentralization.gov.ua/youth/molodizhni-tsentry-v-hromadakh>.
48. Наказ Про затвердження Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів [Електронний ресурс] // Міністерство молоді та спорту України. – 28. – Режим доступу до ресурсу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1061-17>.
49. Національна скаутська організація ПЛАСТ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.plast.org.ua/>
50. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті [Електронний ресурс] // Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи – Режим доступу до ресурсу:
<https://rm.coe.int/168071b58f>.
51. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник» [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу:
http://www.dsmsu.gov.ua/media/2018/04/23/1/Postanova_na_sait_proekt_mol_pracivnik.pdf.

52. Постанова Про затвердження Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2016-2020 роки [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/03/12/7/povnii_tekst_ostatochno__1_.pdf.
53. Постанова про Типове положення про молодіжний центр [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-п#n18>.
54. Програма «Молодіжний працівник» [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: www.youth-worker.org.ua.
55. Реалізація проекту "Гідна країна для гідних людей" [Електронний ресурс] // Управління у справах сім'ї та молоді Донецької облдержадміністрації – Режим доступу до ресурсу: <http://www.donmolod.gov.ua/component/content/article/1-2010-04-11-22-17-49/4594-2017-01-19-07-35-34.html>.
56. Українська Академія Лідерства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ual.ua/>.
57. Українська Асоціація Студентів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://uas.ngo/>.
58. Український Католицький Університет [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ucu.edu.ua/en/>.